

חדש
ADAR II.
NISAN
חדש
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto AEPJ.

Katalánská židovská cesta vede přes Lleidu do Pyrenejí. Během druhé světové války tudy uprchly tisíce Židů z nacisty ovládané Evropy do Španělska a Portugalska.
(K textu *Židovské dědictví* na stranách 8–9.)

POMOC OBĚTEM ÚTOKU

Uplynulo pět měsíců od teroristického útoku Hamásu na Izrael. V Pásmu Gazy je stále drženo minimálně 130 rukojmích. V návaznosti na tento barbarský čin jsme spustili veřejnou sbírku na pomoc rodinám obětí útoku a následných válečných událostí. Do dnešního dne se podařilo vybrat 1 909 846 Kč. Finanční prostředky již pomáhají v Izraeli. V rámci partnerského programu Partnership-2Gether Hadera-Eiron-SE Consortium jsme zaslali pomoc do oblasti Chadera-Ejn Iron. Od útoku Hamásu 7. října 2023 našly v regionu Chadera-Ejn Iron útočiště rodiny, které byly přímo zasaženy hrůznými událostmi na jihu Izraele, a rodiny, které byly evakuovány a musely opustit své domovy za severu Izraele. Kraj Chadera-Ejn Iron poskytuje rodinám ubytování, psychosociální pomoc, lékařskou péči, oblečení a další životní potřeby. Děkujeme všem dárcům, kteří podpořili naši snahu zmírnit nebyvalý rozsah traumat způsobených útokem teroristů Hamásu. Vážíme si každého vašeho daru.

Vaše pomoc je stále potřeba, podpořit Izrael můžete zasláním finančních prostředků na účet veřejné sbírky Pomoc pro Izrael, číslo účtu 11197662/0800 a variabilní symbol 071023. *žzo*

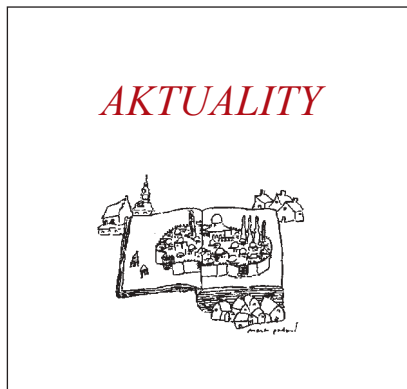
VÝBĚR Z DÍLA FRANZE KAFKY

Knihovna Židovského muzea v Praze tento rok pro své návštěvníky připravila upoutávku „to nej z Franze Kafky“. Doporučené vystavené svazky knihovna pravidelně obměňuje, vypůjčit si je můžete vždy v úterý a ve čtvrtek v 9–17 hodin a ve středu ve 13–17 hodin. *žmp*

NEZISKOVKA ROKU

Nadační fond dr. Dagmar Lieblové obdržel Cenu Ladislava Čerycha za Čin roku 2023 v rámci soutěže Neziskovka roku. Cílem je zviditelnit výjimečné skutky a projekty, ukázat ostatním dobré příklady občanské angažovanosti a inspirovat je. Oprava čáslavské synagogy byla vyhodnocena jako nejlepší takový počín za minulý rok v rámci České republiky.

Zakladatel a předseda správní rady Nadačního fondu dr. Dagmar Lieblové Martin Liebl je současně nominován na Cenu hejtmany Středočeského kraje. Zasloužil se nejen o záchranu čáslavské synagogy, na její obnovu věnoval přes sedm milionů korun, ale účastnil se i aktivit, spojených s připomínkou obětí holokaustu,

tu z Kutnohorska. Jeho práce je jedinečná svým lokálním zacílením i rozsahem.

„Krásnou čáslavskou synagogu od Wilhelm Stiasnneho chceme vrátit k životu a otevřít ji veřejnosti, která si často myslí, že židovská komunita je uzavřená. A to jsme chtěli změnit,“ uvedl při přebírání ceny ředitel Nadačního fondu dr. Dagmar Lieblové Marek Lauermann, který je autorem řady publikací nejen o čáslavských Židech, ale zmapoval jejich osudy i v rámci celého Kutnohorska. *df*

OPRAVY A DOPLNĚNÍ NÁPISŮ V PINKASOVĚ SYNAGOZE

V interiéru Pinkasovy synagogy – na zdech hlavní i boční lodi a na galerii – je v kaligrafické podobě uvedeno téměř 78 000 jmen osob židovského původu, které zahynuly během druhé světové války. Veřejnost se mohla poprvé s památkem a jeho mimořádnou uměleckou koncepcí seznámit v roce 1960.

Židovské muzeum v Praze dlouhodobě pečuje o opravy a doplňování nápisů. V prosinci loňského roku provedla specializovaná restaurátorská firma doplnění jmen nově identifikovaných obětí a opravy vybraných stávajících nápisů. Z hlediska výtvarného ztvárnění je přijmení každé osoby a první písmeno vlastního jména provedeno v červené barvě. Názvy lokalit a hvězdičky, které oddělují jednotlivé rodiny, mají okrovou barvu. Zbývající text je napsán černě. *žmp*

SPOLUPRÁCE ŽMP A SHCSJ

Židovské muzeum v Praze ve spolupráci se Společností pro dějiny československých Židů (Society for the History of Czechoslovak Jews, www.shcsj.org) a Generálním konzulátem České republiky v New Yorku zakládá počínaje rokem 2024 výroční přednášku k dějinám a kultuře Židů v českých zemích a na Sloven-

sku, jež se uskuteční vždy na podzim v České národní budově v New Yorku. Cílem je aktivně přispívat k posilování povědomí o dějinách a kultuře Židů na území někdejšího Československa v USA a umožnit odborníkům z univerzit, akademických i dalších pracovišť v České republice a zahraničí vycestovat za tímto účelem do New Yorku. Výzva, kterou ŽMP uveřejní k 31. březnu, bude otevřená širokému spektru badatelů, kteří se zabývají nejrůznějšími tématy, jejichž společným jmenovatelem jsou židovské dějiny a kultura v českých zemích, na Slovensku a v prostoru někdejší habsburské monarchie od středověku po současnost. *žmp*

VÝZNAMNÝ POKROK

Česko je mezi sedmi zeměmi, kterým se podařilo dosáhnout významného pokroku při vracení majetku zabaveného nacisty. Uvedla to Světová židovská organizace pro restituce (WJRO) ve zprávě hodnotící pokrok 47 států, které ve Washingtonu v roce 1998 podepsaly deklaraci nezávazných zásad, jak řešit otázku majetku ukradeného nacisty během druhé světové války. Více než polovina ze zkoumaných zemí podle WJRO učinila jen malé nebo žádné zlepšení.

Podle zprávy sedm ze 47 zemí, které schválily Terezínskou deklaraci z roku 2009, do níž byly zásady začleněny, dosáhlo významného pokroku, tři země zaznamenaly podstatný pokrok, 13 zemí určitý pokrok a v případě 24 zemí je pokrok malý nebo žádný. *čtk*

OBSAH

Česká cesta 3

Komentář k Tóře 4–5

Změna je ta jediná jistota – rozhovor

s jazzmanem Davidem Dorůžkou 6–7

Židovské dědictví – ochrana a podpora

evropské židovské kultury 8–9

Obnovená paměť – synagoga v Žatci

opravena a zpřístupněna 10–11, 13

Dopisy Navalnyj–Šaransky 12–13

Židé a Nežidé v protektorátu – nové číslo

časopisu *Judaica Bohemiae* 14–15

O Mišovi Szatmárym a jeho

trpké veselosti 16

J. Kroutvor: *Dvě kratší zamyšlení* 17

B. Kosky: Místní pěvci norimberští 18–19

KAFKAesque – výstava v DOXu 20

Izrael: S telefonem o šábesu 21

Výběr z českých médií 22

Jubilant Seinfeld 23

Zprávy, kultura, inzerce 24–27

Zprávy ze světa 28

Federace židovských obcí v ČR (FŽO) v současné době pečuje o soubor památek, které jsou částečně v jejím vlastnictví, částečně v její dočasné gesti na základě dlouhodobých zápůjček. Tyto památky, které prošly nákladnou obnovou a byly v minulých letech zpřístupněny veřejnosti, představují

Synagoga v Mikulově.

jednu z nejviditelnějších aktivit židovské pospolitosti v ČR směrem k veřejnosti. V loňském roce je navštívilo na 40 tisíc zájemců, kteří se prostřednictvím dlouhodobých expozic, dočasných výstav a kulturních pořadů seznamují s historií i přítomností českých a moravských Židů.

Tato činnost je financována ze dvou základních zdrojů – z příspěvků vlastníků památek a z druhé strany z příspěvků měst a obcí, ve kterých se synagogy a rabínské domy nacházejí. Přibližně se dá říci, že finanční zátěž nesou obě strany půl na půl. Za deset let, po která celý projekt revitalizace židovských památek v České republice nazvaný *10 hvězd – Česká cesta židovského kulturního dědictví* probíhá a během nichž si získal uznání a respekt doma i v zahraničí, jsou potřebné finanční prostředky celkem přesně vyčíslitelné. Bylo by žádoucí, aby se staly pevnou součástí rozpočtů obcí, které památky vlastní. Jedná se, vedle FŽO, zejména o pražskou a brněnskou židovskou obec.

UDRŽET A ROZVINOUT

Je těžké si představit lepší využití vložených finančních prostředků, než jak je používá a zhodnocuje prostřednictvím projektu FŽO. Pro jeho další udržitelnost a zdokonalování by bylo ideální, kdyby se všechny tři subjekty

zavázaly přispívat na provoz a potřeby projektu částkou, se kterou by bylo možno dlouhodobě počítat. Současně tam, kde termíny dlouhodobých zápůjček končí, by měly příslušné ŽO v předstihu oznámit, že jsou připravené a ochotné zápůjčky prodloužit. Mohou se pochopitelně rozhodnout i opačně, ale mělo by se tak stát s vědomím, že prezentovaný soubor židovských památek vnímá česká veřejnost jako celek, svým způsobem reprezentující jako celek i židovskou pospolitost v ČR. *Česká cesta židovského kulturního dědictví* je součástí celoevropské Asociace pro ochranu a podporu židovské kultury a dědictví a významným způsobem se podílí na jejím provozu a aktivitách.

ČESKÁ CESTA

Historie i přítomnost českých Židů

Tím, že se pro udržení a rozvoj projektu *10 hvězd – Česká cesta židovského kulturního dědictví* vytvoří potřebný a spolehlivý finanční rámec, bude možné do něj zařadit nové lokality. V poslední době přibyla unikátní venkovská synagoga v Polici u Jemnice, za jejíž obnovu získala FŽO vítěznou Cenu Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro v kategorii obnova památky. V současné době nadační fond Zecher pracuje na obnově synagog v Neveklově a v Batelově. Obě tyto stavby, doplněné expozicemi, projekt rozšíří a obohatí.

Na provoz a údržbu uvedených židovských památek hledají FŽO i nadační fond Zecher granty a příspěvky všude, kde je to jen trochu možné. Jak ale dlouhodobá zkušenost ukazuje, bez přiměřené finanční účasti vlastníka památky se granty z rozpočtů měst a obcí získávají jen těžko.

AUTENTICKÉ SVĚDECTVÍ

Projekt *10 hvězd – Česká cesta židovského kulturního dědictví* funguje díky obětavému a současně profesionál-

nímu řízení dobře. Bylo by škoda, pokud by se jeho podoba měla redukovat a omezovat a v důsledku toho přijít mimo jiné o řadu dobrovolných nebo víceméně symbolicky placených spolupracovníků, ochotných se angažovat. Bez přehánění se dá říci, že vysoká úroveň, s níž židovská pospolitost v ČR prezentuje své památky a jejich prostřednictvím svoji historii a základní hodnoty judaismu, nemálo přispívá k objektivnímu a nepředpojatému postoji většiny českých občanů vůči Židům.

V letošní sezoně vstupuje projekt *Česká cesta židovského kulturního dědictví*, založený a realizovaný FŽO, do druhého desetiletí své existence. Původní záměr – v autentickém prostředí obnovených synagog prostřednictvím stálých expozic seznamovat návštěvníky s židovskou historií, judaismem, literaturou, architekturou, tradicemi a zvyky a na krátkodobých výstavách a koncertech dát příležitost současným umělcům – se podařilo

Synagoga v Ústěku. Foto na této straně Libor Teplý.

naplnit. Je třeba vyslovit uznání a poděkování všem, kdo se na tom podíleli. Skutečnost, že se náš národní projekt stal významnou součástí Evropské cesty židovského kulturního dědictví, která v roce 2004 získala certifikát Kulturní cesta Rady Evropy a zpřístupňuje přes třicet tras po stopách židovské minulosti i přítomnosti napříč Evropou, představuje pro FŽO i pro celou židovskou pospolitost v českých zemích důvod k hrdosti i závazek do příštích let, který by neměl být promarněn. Jedná se totiž o autentické svědectví o kulturním bohatství, které do Evropy přinášeli a přinášejí Židé.

OSMÝ DEN (TAZRI' A)

Rabi Šlomo Efraim Lenčic zl., následník pražského Maharala v úřadu vrchního pražského rabína, vyzvedává ve svém komentáři k oddílu Tazri' a souvislost s předchozím oddílem Šemini. Tóra tam „šemini“ míní osmý den, kdy byl při východu z egyptského otroctví uveden do činnosti komplex pouštního svatostánku: stalo se to zasvěcením oltáře po sedmidenních přípravách.

Úvod paršat Tazri' a na to navazuje příkazem obřezat předkožku narozeného chlapce osmého dne po narození. *Žena, když dozraje a porodí samce, bude sedm dní nečistá... a osmého dne bude obřezáno maso jeho předkožky.* Osmý den je tak uváděn v souvislosti se sedmi předchozími dny týdne jako v případě novorozence z malého nebo velkého dobytka, který může být obětován Bohu nejdříve osmého dne po narození. Šemini aceret, osmý závěrečný (den) je dokonce názvem svátečního dne po sedmidenním svátku Sukot. Zatímco po sedm dní Sukot bylo v Chrámě obětováno sedmdesát býků za sedmdesát národů světa, zasvěcením oltáře, Šemini aceret je zasvěcen Izraeli, za nějž byl obětován jeden býk. Osmý den není v Tóře chápán jako první den následujícího týdne, ale jako den, který se vymyká času světa, stvořeného v sedmi dnech. Osmý den je totožný *olam haba*, pro který jsme byli jako lidé stvořeni v sedmi dnech.

Proto si můžeme klást otázku, proč je potom v Tóře psáno, že si Hašem po šestidení práci se stvořením tohoto světa oddychl a poželhal sedmému dni a posvětil jej. Odpovědí na ni by měla být charakteristika osmého v uvedených příkazech Tóry. Začneme-li osmým dnem, odkdy lze obětovat narozené dobytce Bohu, je řečeno, že se tak může stát po sedmi dnech „tachat imo“ (pod jeho matkou), kdy je v přirozené kompetenci své matky. Osmým je míněn kardinální přechod do vlastnické oblasti Svatého. Podobně je tomu s *brit mila*, smlouvou obřizky, kdy židovský otec zasvěcuje svého syna Svatému, Bohu Izraele. Vlastně mu jej odevzdává, protože toto znamená smlouvy ponese po celý život jako připomínku, komu je zasvěcen. I osmý den zasvěcení oltáře převádí celý komplex svatostánku do vlastnictví a kompetence Svatého, buď poželhán. Je to svět sám o sobě a pro sebe, jako je transcendentní Bůh oddělený (tj. svatý, *kadosh*) od světa, který stvořil, ale také jej udržuje, a protože jej stvořil a udržuje, žehná mu a posvěcuje jej, protože si odpočinul, přestal s ním počínat.

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Hebrejský měsíc nisan.*

Toto požehnání a posvěcení má původ, *makor*, ve světě přichozím, *olam haba*, jenž se tak tohoto světa (*olam haze*) nejen dotýká, ale přináší mu bytí, protože mu i předchází. Bůh jej stvořil a udržuje. Pražský Maharal nás v souvislosti s jedním býkem, obětovaným na Šemini aceret po sedmdesáti býcích za sedmdesát národů, učí, že Izrael je jako nejmladší z národů prvním v osmé desítky. Ačkoli je stvořen v tomto světě, patří do světa, jenž je jeho zídlem.

To je důvod, proč Moše rabenu jako mluvčí svého lidu říká po hříchu Izraele se zlatým teletem Bohu, že si lid nepřeje, aby jej přivedl do svaté země prostřednictvím anděla, ale musí to být jeho tvář, jež je povede, *aby je tím odlišil ode všech národů na zemi. Kdyby s nimi nešla tvoje tvář, pak je odtud vůbec neodváděj!* Dokonce s notnou dávkou ironie Hospodina vybězí, ať ho raději *vymaže z knihy, kterou (Hospodin) napsal.*

Tím se z druhé strany dostáváme k otázce původu sedmidenní *tum'a*, rituální nečistoty

po narození syna (u dcery je to dvojnásobek). Podle r. Šloma Efraima Lenčice zl., autora klasického komentáře Kli jakar k Tóře, je na ni jedinou odpovědí prvotní hřích, který vyvolala v život máti všech živých. „Vyplyvá přirozenou cestou z prvotního hříchu, poněvadž je řečeno, že se žena očišťuje od *původu svého krvácení*. Prvotní hřích je otevřen nečistému krvácení, jak je také uvedeno v Jeruzalémském talmudu, a kdyby první člověk nezhřešil, byl by jako anděl nad soustavou sedmi planet. Kvůli svému hříchu však upadl pod vládu této soustavy a byl připraven o duchovnost, jež je původem duchovnosti ze strany osmého dne.“

Hřích má podle rabi Lenčice, ale hlavně jeho předchůdce Maharala, původ v nicotě a připravuje člověka o skutečnost jeho bytí, protože je vystřídána iluzí. Skutečností je svět, stvořený Bohem, ale ať chceme nebo nechceme, tato skutečnost je od samého počátku ohrožována nicotou, poněvadž Bůh stvořil svět *ješ me-ajin*, JE z NENÍ. V časové posloupnosti stvoření se tak podle r. Jicchaka Lurji stalo sebestažením Božství, jímž Stvořitel uvolnil v sobě prostor pro stvoření. Proto jsou slova Tóry, že „ta země“ byla v počátku „tohuavohu“ vykládána tak, že byla „pustoprázdná“, kde nic, tu nic. To je prostředí, v němž Stvořitel buduje svět sedmi dnů, dobro, které tvoří. Pokud bychom měli toto slovo přeložit doslovně, znělo by to v překladu „hrozte se a děste“ jako apel na lidské bytosti.

Zápas s hadem je hybatelem života lidského jedince i druhu v tomto světě. Jestliže však stvořil Bůh člověka, aby se učil volit mezi dobrem a zlem, je tento zápas nutný právě v tomto světě. Svět, do kterého přichází, je řízen přírodními zákony, jimž je podrobena každé materiální tělo, tedy i lidské. Jestliže však Bůh člověku vdechl schopnost nadechovat se života, jehož pramenem je On sám, otevřel se mu osmý den, pro nějž je sedm dní stvoření přípravou. Na člověku je, aby se během života v tomto světě na osmý den připravil a mohl v něm žít. Zatímco je život v tomto světě životem „pod matkou“ v rámci přírodního zákona, je *olam haba* (svět budoucí, osmý den) člověku odměnou, již si však připravil svými dobrými skutky. Proto Bůh Kainovi připomíná, že hřích leží hned u vchodu, čímž je míněn počátek, a jeho žádost je zaměřena na něj, na člověka. A je to i důvod, proč se žena po porodu musí očistit a po očistění přinést oběť za hřích, jimž musila projít, aby její syn byl už osmého dne po narození zasvěcen Bohu.

EFRAIM K. SIDON

OSTYCH PROTI HORLIVOSTI**Šemini (3M 9,1–11,47)**

Měl to být nanejvýš radostný den. Izraelité dokončili stavbu miškanu, svatostánku, a Mojžíš sedm dní připravoval zasvěcení oltáře. Osmého dne – prvního dne nisanu – se v ní měly poprvé konat bohoslužby.

Pak udeřilo neštěstí. Dva starší Aronovi synové „obětovali cizí oheň, jak jim nebylo přikázáno“ (3M 10,1), a oheň od Hospodina, který měl strávit oběť, pohltil i je. Zemřeli. Aharonova radost se změnila ve smutek, „vajidom Aharon“, „Aharon mlčel“ (3M 10,3). Muž, který býval Mojžíšovým mluvčím, už nemohl mluvit.

Tato epizoda se dotýká pojmu svatosti, která vyzařuje mocnou energii, jež – pokud není použita správně – může zabíjet, stejně jako dnešní nukleární síla. Ale obahuje též lidské příběhy o dvojitým přístupu k vedení, jež rezonují i v současnosti.

Zaprvé to je příběh Aharonův. Mojžíš ho uvedl do role velekněze slovy: „Přístup k oltáři a vykonej svou oběť za hříchy a svou celooběť a usmíř za sebe a za ten lid...“ (3M 9,7) Učenci na základě pobídky „přístup k oltáři“ usuzují, že Aharon stál opodál a do funkce velekněze se mu příliš nechtělo. Jednak proto, že se ostýchal přiblížit se Boží přítomnosti, a jednak si připomněl neblahou roli, již sehrál v uctívání zlaté modly. Mojžíš ho musel upozornit, že pokud ho Hospodin určil veleknězem, určitě mu již odpustil. Další možný důvod jeho zdráhavosti je ten, že Aharon jednoduše nechtěl přijmout, že by se sám měl stát vůdcem, neboť dosud vždy asistoval Mojžíšovi.

Druhý příběh je tragický a vypráví o činu Aharonových synů. Komentáře k důvodům, proč „obětovali cizí oheň“, se různí, jisté je, že až příliš toužili po vedení, že byli tak horliví, aby se účastnili inaugurace svatyně, učinili něco, co jim „nebylo přikázáno“. Na rozdíl od Mojžíše, který byl prorok a mohl jednat impulzivně (jako tehdy, když rozbil první desky Zákona), musí kněz vždy jednat podle předepsaných pravidel. To Nadav a Avihu nepochopili. Navíc až příliš toužili vtisknout kněžství vlastní otisk.

Ti, kdo mají vést ostatní, musejí podle své povahy překonat dvě úskalí: buď potlačit pocit vlastní nedostatečnosti a převzít na sebe odpovědnost se všemi těžkostmi, jež k tomu patří. Nebo, což je druhý případ, si přestat myslet, že jako vůdci rozumějí naprosto všemu a nejlépe.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách duben 2024 adar II./nisan 5784****Staronová synagoga**

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

5. 4. pátek		začátek šabatu 19.22 hodin
6. 4. sobota	ŠABAT HACHODEŠ ŠMINI 3M 9,1–11,47 mf: 2M 12,1–20 hf: Iz 45,16–46,18	konec šabatu 20.32 hodin
9. 4. úterý	Roš chodeš nisan	začátek šabatu 19.33 hodin
12. 4. pátek		
13. 4. sobota	TAZRIA 3M 12,1–13,59 hf: 2Kr 4,42–5,19	konec šabatu 20.44 hodin
19. 4. pátek		začátek šabatu 19.44 hodin
16. 3. sobota	ŠABAT HAGADOL MECORA 3M 14,1–15,33 hf: Mal 3,4–24	konec šabatu 20.57 hodin
21. 4. neděle	<i>úklid chámecu</i>	
22. 4. pondělí	<i>půst prvorozených</i> <i>konec jezení chámecu</i> <i>pálení chámecu</i> předvečer Pesach – maariv	4.01–20.43 hodin 9.49 hodin 11.24 hodin 19.45 hodin
23. 4. úterý	1. DEN PESACH 2M 12,21–51 mf. 4M 28,16–25; hf. Joz 3,5–7; 5,2–6,1; 6,27 večerní bohoslužba, sřirat haomer	20.50 hodin
24. 4. středa	2. DEN PESACH 3M 22,26–23,44 Mf: 4M 28,16–25; hf. 2Kr 23,1–9; 21–25	konec svátku 21.04 hodin
26. 4. pátek	večerní modlitba	19.30 hodin
27. 4. sobota	ŠABAT CHOL HAMOED ŠIR HAŠIRIM 2M 33,12–34,26; mf: 4M 28,19–25; hf: Ez 37,1–14	začátek šabatu 19.55 hodin konec šabatu 21.10 hodin
28. 4. neděle	předvečer 7. den Pesach – maariv	19.30 hodin
29. 4. pondělí	7. DEN PESACH 2M 13,17–15,26 mf. 4M 28,19–25; hf. 2S 22,1–51 večerní modlitba	20.30 hodin
30. 4. úterý	8. DEN PESACH 5M 15,19–16,17 mf. 4M 28,19–25; hf. Iz 10,32–12,6 MAZKIR	11.00 hodin konec svátku 21.15 hodin
1. 5. středa	<i>ISRU CHAG</i>	

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin a mincha ve 14.00 hodin.

O šabatu mincha po obědě (ve 13.35 hodin).

5. 4. pátek	večerní modlitba	19.22 hodin
12. 4. pátek	večerní modlitba	19.33 hodin
19. 4. pátek	večerní modlitba	19.44 hodin
22. 4. pondělí	sijum masechet pro prvorozené	9.30 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

23.4. úterý	šacharit 1. den Pesach	8.45 hodin
24.4. středa	šacharit 2. den Pesach	8.45 hodin
29.4. pondělí	šacharit 7. den Pesach	8.45 hodin
30.4. úterý	šacharit 8. den Pesach MAZKIR	8.45 hodin 11.00 hodin

ZMĚNA JE TA JEDINÁ JISTOTA

Rozhovor s jazzovým skladatelem a kytaristou Davidem Dorůžkou

DAVID DORŮŽKA (nar. 1980) bývá označován za jednu z vůdčích postav české jazzové scény. Začal vystupovat coby teenager, studoval skladbu a improvizaci na Berklee College of Music v Bostonu, měl příležitost učit se u nejlepších jazzových hudebníků. Je nositelem tří cen Anděl za jazzová alba roku (Autumn Tales, 2016, Silently Dawning, 2008, Hidden Paths, 2004); stejnou cenu obdržel také v roce 2012 za CD Light Year ve spolupráci s kvintetem Inner Spaces. Vystupoval a vystupuje po celém světě, dlouhodobě žil v New Yorku a v Paříži. Účinkoval s umělci, jako jsou Jeff Ballard, Lizz Wright, Mino Cinelu, Kendrick Scott, Dan Tepfer, George Mraz, Jorge Rossy, Lionel Loueke, Chris Cheek, Arild Andersen, Django Bates, Tineke Postma, Joris Roelofs, Harish Raghavan, Bill McHenry, Jon Fält, Marcin Wasilewski, Aga Zaryan, Hilmar Jensson, Rodney Green, Brian Charette, Daniele di Bonaventura, Tiburtina Ensemble, Jiří Suchý, Oldřich Janota, Iva Bittová, Ewa Farna, Marta Töpferová a s mnohými dalšími. Roku 2022 vydal CD Andromeda's Mystery a v loňském roce album Gilgul, v němž hraje s Robertem Fischmanem a Martinem Novákem a o kterém mluví v následujícím rozhovoru.

Pocházíte ze známé hudebně-literární rodiny. Váš děd Lubomír, překladatel, spisovatel, hudební publicista, by se v březnu dožil 100 let. Jak na něj vzpomínáte a jak vás ovlivnil?

Na dědečka vzpomínám každý den a ovlivnil mě samozřejmě naprosto zásadně. Od dětství jsem měl možnost slyšet u nás doma spoustu velice rozličné hudby, jejímž společným jmenovatelem bylo, že to všechno byla hudba opravdu kvalitní a hodnotná. A když dědeček viděl, že někdy ve 12 letech jeví o hudbu skutečně seriózní zájem, ukázal mi spoustu věcí z hudební teorie, základů improvizace a historie jazzové hudby. Nějakou dobu se mnou dělal i sluchová a intonační cvičení, kdy hrál na klavír melodie a harmonie písní a já jsem měl za úkol je zapisovat do

not. Nějaký čas jsme takhle, myslím, dělali jednu jazzovou píseň denně. První jazzové standardy mě naučil též on. A to ani nezmiňuji obrovskou sbírku jazzových LP, CD a knih, ke kterým jsem měl u nás doma díky němu neustálý přístup.

Doporučoval vám autory, chodili jste spolu na koncerty?

Přesně jak říkáte. On a samozřejmě též můj otec Petr. S dědou jsme chodili na jazzové koncerty pravidelně, dodnes si pa-

Foto Anna Rasmussen, 2024.

matuji například koncert Ornetta Colemana ve Velkém sále Lucerny, byl to, myslím, rok 1993. Nebo koncert kvarteta Lyle Mayse a koncert saxofonisty Charlese Lloyda, oba se konaly, tuším, v Městské knihovně. Taky jsme ještě o něco dříve slyšeli hrát B. B. Kinga. A pro mě jedním z nejdůležitějších byl koncert Pata Methenyho v Paláci kultury (dnes Kongresové centrum), asi v roce 1993.

Věnoval se vám i společensky, seznámil vás se svým přítelem Josefem Škvorečkým a dalšími zajímavými lidmi ze svého okruhu?

S Josefem Škvorečkým jsem se setkal, myslím, v roce 1996, když ho dědeček vzal na můj koncert do klubu U Malého Glenu. Hráli jsme tam tehdy v triu s Jaromírem Honzákem a Badym Zbořilem. Ale na druhou stranu nikdo z naší rodiny na mě nijak netlačil ani mi účelově nezprostředkoval kontakty. Na spoustu věcí člověk musí nakonec stejně přijít sám, pokud to má mít nějaký smysl.

Pro jeho generaci byl jazz určitě také výrazem svobody, byl potlačován jak

nacisty, tak komunisty. Jak vnímáte jazz vy? Debatovali jste na tohle téma? A předal vám i jiné zkušenosti než hudební, své osobní hodnoty?

Dnes máme to štěstí, že žijeme ve svobodné společnosti a svět je úplně jiný, než byl před padesáti nebo osmdesáti lety. Na druhou stranu, ta opravdová jazzová hudba, myslím, nabízí stejně důležité hodnoty svobody a pravdivosti dnes podobně, jako tomu bylo v minulém století. Ve stále rychlejším a nepřehlednějším světě, kde se vše točí kolem povrchnosti a konzumní pomíjivosti, je pro mě hudba jistotou, ke které je možné se vždycky upnout. O tomhle jsme takhle do slova nikdy nedebatovali, ale na druhou stranu si myslím, že člověk od rodičů i prarodičů pochytí spoustu hodnot a myšlenek mimoděk, podprahově. A uvědomí si to třeba i s delším časovým odstupem.

Jak vás v těchto ohledech ovlivnil váš otec Petr?

Jiným způsobem než dědeček, ale do značné míry podobně. Otec byl první, díky komu jsem slyšel asi v jedenácti letech např. nahrávky Jimiho Hendrixe nebo Boba Dylana. A o rok nebo dva později mě vzal na pražský koncert skupiny Oregon s fenomenálním kytaristou Ralphem Townerem. To bylo poprvé, kdy jsem slyšel v živém provedení, jak se v jazzové hudbě na koncertě improvizuje. A od té doby mě to už nepustilo. Takže to první přímé setkání s jazzem bylo díky tátovi.

Je zajímavé, že když jsem se asi o 25 let později bavil s mým kamarádem pianistou Danem Tepferem, žijícím v New Yorku, říkal mi, že on se v podobném věku dostal k jazzu též díky skupině Oregon. A později mě táta vzal na Pražský mezinárodní jazzový festival, kde tehdy chvilku pracoval. Měl jsem možnost strávit pár minut v zákulisí v konverzaci s legendárním bubeníkem Edem Thigpenem, dříve členem tria Oscara Petersona. Ed Thigpen mi napsal na papírek názvy několika desek – *Smokin' at the Half Note* od Wese Montgomeryho a čtyři alba Milese Davise z 50. let. Dal mi za úkol si je napsat a nastudovat. Od té chvíle už mi bylo jasné, kudy vede další cesta.

Jako hodně mladý jste se ocitl ve Spojených státech, kde jste studoval a pracoval. Jak na tuto dobu vzpomínáte?

Do New Yorku jsem se přestěhoval v září 2002 po třech letech strávených studiem na Berklee College of Music v Bostonu. V New Yorku jsem žil 14 měsíců, než mi skončilo studentské vízum. Vzpomínám na tu dobu dodnes. Byl jsem čerstvě venku ze školy a byla to doba, kdy jsem poprvé v životě zjišťoval, co a jak bych vlastně v životě chtěl dělat. Natočil jsem tehdy své první album *Hidden Paths* a měl možnost zahrát si s řadou úžasných muzikantů.

Ale protlouct se a uživit v New Yorku nebylo vůbec jednoduché. Živil jsem se hraním po restauracích a barech a prací pro jedno hudební vydavatelství. I tak jsem měl jen tak tak na jídlo a na nájem. Po čtyřech letech života ve Spojených státech mi začala chybět Evropa a dějství styl života. A taky jsem si tehdy uvědomil, že toho vím vlastně dost málo o evropské hudbě, ať už klasické, jazzové nebo lidové. To byl také jeden z několika důvodů, proč jsem v Americe nezůstal.

V současné době je častý termín world music. Spadá pod něj i jazz?

Když jsem mluvil o dědečkovi, tak zmíním, že (pokud se dobře pamatuji) on někdy v 90. letech napsal, že jazz pro něj představoval první formu world music, neboť jazzová hudba byl první styl, v němž došlo k mísení dvou velmi odlišných hudebních přístupů a konceptů, tedy evropské harmonie a západoafrického rytmického cítění. Všechny stylové škatulky jsou ale koneckonců jen slovní definice, které používáme, abychom se mohli domluvit. Na hudbě je pěkné to, že ty definice sama vždy přesahuje a občas jejich význam i popírá.

Z jakých zdrojů čerpáte vy, a mění se nějak vaše prameny?

Samozřejmě se částečně mění, nakonec změna je ta jediná jistota, na kterou se člověk může v životě spolehnout. Ale všechno se to v tom nejlepším případě děje nějak samo, přirozeně. Něco slyším, zaujme mě to, pustím si to znova, naučím se to, zapomenou to, ale už je to mojí součástí. A za několik měsíců (anebo třeba let) napíšu něco, kde se tento materiál přetaví v něco nového. Na tom není nic zvláštního, myslím, že je to velice přirozený lidský proces.

V souvislosti s vydáním alba *Gilgul* jste mluvil o hledání svých židovských kořenů. Řekl byste o tom více?

Moje maminka je Židovka a u nás doma jsem občas židovskou hudbu slyšával. Ale samozřejmě je třeba podotknout, že termín židovská hudba je třeba brát s velkou rezervou, podobně jako když řekneme třeba česká hudba. Je židovská hudba klezmer z Haliče, hudba židovských skladatelů z Iráku, nebo hudba etiopské židovské komunity? Je židovská hudba Gustav Mahler, nebo Leonard Cohen, nebo Michael Brecker?

Nicméně na co se často zapomíná, je například to, jak důležitou roli hrála židovská komunita u zrodu jazzové hudby v Americe. George Gershwin, Irving Berlin, Jerome Kern byli všichni Židé z druhé generace přistěhovalců z východní Evropy. Podobně jako Benny Goodman nebo Stan Getz. Ale co se týče alba *Gilgul*, autorsky jsme se na něm podíleli společně s flétnistou Robertem Fischmannem, který přispěl skladbami větší měrou než já.

S Robertem Fischmannem (vlevo) a Martinem Novákem. Foto Dušan Tománek, 2023.

Celá deska se váže k různým svátkům židovského liturgického roku. Někde Robert sáhnul k autentickým pramenům a hrajeme velice volně a po svém tisíce let staré synagogální nápěvy. Jindy jsme se nechali židovskými svátky inspirovat velice volně.

V našem triu s Robertem Fischmannem a Martinem Novákem se na prameny z židovské hudební tradice soustředíme v podstatě výhradně. Zároveň mám pocit, že jsme v této práci pořád jen na začátku a doufám, že je toho hodně ještě před námi. Ale samozřejmě v tom, co děláme, nejsme úplně osamoceni. Poslední dobou

mě velmi zaujalo například, jak s materiálem z židovských hudebních pramenů pracuje na svém novém trojalbu *Solomon Diaries* můj dobrý kamarád, klarinetista Sam Sadigursky.

Pokud posloucháte židovské tradiční melodie (folkové, synagogální), čeho si všímáte, čím vám připadají zajímavé?

Je určitě možné analyzovat, čím jsou židovské tradiční melodie neobvyklé, jaké obsahují intervaly, co je na nich zvláštního atd. To všechno je fajn, ale nakonec je pro mě nejdůležitější, co se mnou udělají jako s posluchačem, jaký pocit ve mně vyvolají. Protože je to bezpochyby ohromně hluboká, spirituální hudba, a to jsou kvality slovy nepříliš dobře popsatelné.

Jací jsou vaši oblíbení skladatelé (napříč žánry) a autoři?

Neustále se to mění, teď si zrovna říkám, že bych se měl vrátit k několika raným albům Ornetta Colemana, podívat se znovu na pár českých lidových písní a doposlouchat jedno album židovských hudebníků z Maroka.

Žijeme v hodně složité době. Máte pocit, že současný neklid ovlivňuje vaši uměleckou práci, že se snažíte (jak jako interpret, tak skladatel) na ni hudbou nějak reagovat?

Možná, že každá doba se lidem zdá složitá, a teprve s odstupem času člověk na problémy zapomene. Vždyť i ta často opěvovaná 90. léta nebo 60. léta nebyla zdaleka idylická. Na hudbě miluji to, že souvisí naprosto se vším ve světě, ve kterém člověk žije, a zároveň nesouvisí vůbec s ničím.

Kolik králů, panovníků nebo politiků dovede vyjmenovat běžný posluchač třeba z doby života J. S. Bacha? Já například velice málo. Přesto lidé už 300 let Bachovu hudbu poslouchají a jsem přesvědčen, že minimálně dalších 300 let ještě poslouchat budou. A málokdo z těch posluchačů se bude pít po tom, o čem zrovna Bach četl ráno v novinách, než se dal do skládání.

V tom mi hudba dává naději, protože nám umožňuje přesáhnout naše každodenní bolesti, starosti a beznaděj. Takže ano, každá doba ovlivňuje člověka, který v ní tvoří, ale v ideálním případě může tvůrce tu dobu přesáhnout a přetavit v něco věčného.

ALICE MARXOVÁ

ŽIDOVSKÉ DĚDICTVÍ

Ochrana a podpora evropské židovské kultury

Dr. Sergej R. Kravtsov, vedoucí výzkumný pracovník Centra pro židovské umění na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě, definoval židovské náboženské dědictví následovně: „Židovské náboženské dědictví, stejně jako jakékoli jiné kulturní dědictví,

všem evropským občanům a umožnit jim konkrétně se podílet na jeho fungování, podpoře a ochraně po celé Evropě. Své cíle uskutečňuje AEPJ skrze dva hlavní projekty: Evropské dny židovské kultury a Evropské cesty židovského dědictví.

Ke každému bodu na interaktivní mapě je přiřazena jedna evropská cesta.

je dědictvím fyzických artefaktů a nehmotných atributů, které jsou zděděny od minulých generací, udržovány v současnosti a předávány ve prospěch budoucích generací. Vztah mezi fyzickými objekty, které často zahrnují důležité artefakty, a jejich nehmotnými, i když smysluplnými atributy, do značné míry určuje hodnotu dědictví a potřebu zajistit jeho udržitelnost po dlouhou dobu.“ Celkem bez obtíží lze tuto definici vztáhnout i na židovské kulturní dědictví jako celek a v našem případě pak především na evropské židovské kulturní dědictví. Tím, jak v této oblasti působí a funguje *Evropská asociace na ochranu a podporu židovské kultury a dědictví* (AEPJ), jejímž je Federace ŽO v ČR řádným členem, se budeme v tomto textu zabývat.

AEPJ

Nevládní organizace AEPJ, založená v roce 2004, je sítí evropských institucí, včetně veřejných, soukromých nadací, federací židovských komunit a nevládních organizací. V současné době ji vytváří 32 subjektů, které spolupracují a koordinují svoji činnost s cílem přiblížit židovské dědictví

EVROPSKÉ DNY

Základním cílem celoevropského projektu Evropské dny židovské kultury, který se pořádá pravidelně od roku 1999, je poukázat na rozmanitost a bohatství judaismu na jeho místní, regionální, národní i evropské úrovni. Po celém kontinentu (vždy od první zářijové neděle) se konají konference, koncerty, představení, komentované prohlídky a další aktivity. Každý ročník má své

(2010), Ženy v judaismu (2014), Židovské jazyky (2016) a mnohá další.

Pro ilustraci můžeme uvést výběr toho, co přineslo loňské téma Paměť. Jen namátkou: Ve španělské Gironě se uskutečnily přednášky o pojetí paměti u Waltera Benjamina a Prima Leviho, v Lodži přednáška o Chavě Rosenfarbové a židovských spisovatelkách 20. století, ve francouzském Troyes výlet s průvodcem po stopách geniálního komentátora Bible a Talmudu Rašiho, workshop Pravdivé příběhy uspořádalo varšavské židovské muzeum Polin, Českou republiku reprezentoval brněnský multižánrový festival Štetl fest. Francie uspořádala v rámci evropských dnů celkem 105 akcí, mezi nimi třeba koncert sborových zpěvů jidiš písní ve Štrasburku nebo debatu na téma paměť s vrchním rabinem Francie Ha'mem Korsiou. Cesta po Kamenech zmizelých se uskutečnila v rakouském Sankt Pöltenu.

Ve výčtu bychom mohli pokračovat ještě dlouho. Celkem se ročníku 2023 účastnilo 29 evropských zemí. Pro letošní rok bylo vybráno v poslední době hodně diskutované téma Rodina a všechno naznačuje, že účast bude přinejmenším stejně početná.

EVROPSKÉ CESTY

Druhý hlavní projekt, kterému se AEPJ systematicky věnuje, jsou Evropské cesty židovského dědictví. Cílem je zprostředkovat to podstatné, co je dodnes z židovského dědictví v Evropě

Vila Ephrussi de Rothschild, jeden z nejkrásnějších paláců na Azurovém pobřeží, postavený v letech 1905–1912.

ústřední téma, které AEPJ vyhláší a na evropské úrovni koordinuje. V minulosti to byly například Judaismus a školství (2004), Umění a judaismus

přítomné a co mohou zájemci navštívit a na vlastní oči poznat. Síť tras, kterou se podařilo v rámci židovské Evropy sestavit a umístit na web s adresou

<https://jewishheritage.org/european-routes>, je impozantní a průběžně se zdokonaluje. Zájemci se v nich mohou dobře orientovat a podle tří kritérií je třídit. Celková nabídka sestává z regionálních cest, vnitrostátních cest a tematic-

Židovský hřbitov v lotrinském Créhange ve Francii s náhroby z 18. století.

kých tras. Celek lze také filtrovat podle jednotlivých zemí. Trasy se liší v měřítku od města k městu, regionu a zemi, a některé mají dokonce i nadnárodní rozměr. Pokrývají prakticky celý evropský kontinent a jejich prostřednictvím může cestovatel putovat židovským příběhem napříč hranicemi a staletími. Procházejí archeologickými nalezišti, vedou k historickým synagogám, hřbitovům a rituálním lázním, protínají židovské čtvrti a zavedou zájemce i do archivů, knihoven a muzeí, specializovaných na studium židovského života.

Jednotlivé trasy jsou věnované Litvě, Bělorusku, Gruzii, Ukrajině či Polsku, stejně jako Španělsku, Anglii, Itálii či Německu. Mezi regionálními najdeme Katalánskou a Andaluskou cestu, cestu po štetlech, evropskou stezku židovského Porýní či Dolním Saskem. Bez nadsázky ozdobou celé nabídky je tematická trasa českého židovského dědictví Deset hvězd, která zahrnuje podrobnou historii Židů v Čechách a na Moravě a všech deset dobře zdokumentovaných souborů židovských památek, zachráněných a zpřístupněných v rámci projektu Revitalizace.

TEMATICKÉ TRASY

Zajímavá a objevná je také tematická trasa Paláce, vily a venkovské domy s židovskými příběhy, zachycující transformační dopad židovské emancipace na moderní evropskou politiku,

společnost a kulturu. „Ve společenské a kulturní krajině silně formované křesťanstvím ztělesňoval každý z těchto domů určitou vizi světa a místa Židů v něm. Tato vize byla vyjádřena prostřednictvím architektury, interiéru

a uměleckých sbírek. Všechny tyto domy, které se značně lišily v měřítku a stylu, vyjadřovaly svou formou a obsahem představu o civilizaci, kulturní identitě a sounáležitosti: od vztahu k Francii, který sdíleli britští Rothschildové, pařížští Camondové a Morpurgové z Terstu, přes projekci

Katalánská Girona, kde žil v 13. století slavný komentátor Bible Nachmanides, známý jako Ramban.

národních stylů ve vile Montesca a Nymans až po průkopnickou modernu vily Tugendhat v Brně. Stručně řečeno, byly stejně o židovském sebeprosazení jako o asimilaci.“

Jak z předchozího vyplývá, v této tematické cestě je vedle Velké Británie, Itálie, Německa, Francie a Belgie přítomná i Česká republika, přesněji řečeno Morava. Spolu s již zmíněnou vilou Tugendhat jsou v ní představeny i další dvě brněnské vily

s židovským příběhem – vila Löw-Beer a vila Stiassni.

AKTIVNÍ PODÍL

V obou hlavních směrech, které se ostatně navzájem doplňují, je činnost AEPJ záslužná a důležitá. Certifikát Cultural Route of the Council of Europe, který jí byl Radou Evropy v roce 2004 udělen, je zárukou spolehlivosti a kvality informací, které přináší. Mezi čtyřiceti kulturními trasami, certifikovanými Radou Evropy, figurují Evropské cesty židovského dědictví již více než 15 let. Významně přispívají k připomenutí i k propagaci židovského podílu na hodnotách, za které se dnes sjednocená Evropa staví. Podporují zásadní význam lidských práv, kulturní rozmanitost a mezikulturní dialog. Cílem je přiblížit židovské dědictví všem evropským občanům a zainteresovat je do procesu zachování židovské kultury v evropském rámci.

AEPJ nabízí pomoc a podporu každé organizaci, instituci nebo i jednotlivci, všem, kdo vyvíjejí činnost umožňující sdílení židovské kultury s celou společností. Je cenné, že se Federace ŽO v ČR na činnosti této instituce aktivně podílí

a přispívá konkrétně i k jejímu provozu. Dokládá to, mimo jiné, že se za uplynulých víc než třicet let podařilo dostat židovskou pospolitost v ČR z role chudého příbuzného do polohy respektovaného a spolehlivého partnera, který je schopen kvalifikovaně se postarat se o svoji minulost i přítomnost. A díky tomu, s Boží pomocí, i o svoji budoucnost.

S použitím materiálů z <https://jewishheritage.org/> a <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes> připravil jd.

OBNOVENÁ PAMĚŤ

Synagoga a rabínský dům v Žatci se po opravě otevřely veřejnosti

Dne 19. března se v západočeském Žatci konala slavnost, o níž referovala řada médií, včetně České televize. Po dvanáctileté rekonstrukci se veřejnosti otevřely místní synagoga a rabínský dům, stojící v Dlouhé ulici nedaleko náměstí Svobody.

Všichni řečníci (Daniel Černý, majitel objektů, iniciátor rekonstrukce a její realizátor; velvyslankyně Státu Izrael Anna Azari; žatecký starosta Radim Laibl; ministr kultury Martin Baxa; Lucie Radová z Národního památkového ústavu v Ústí nad Labem a autorka koncepce stálé expozice Andrea Löblová) se shodli na jednom: tím, že se zachránil, zachránila se i podstatná část místní historie a paměti.

„Ve škole jsme se o Žatci učili jen jako o městě husitů,“ poznamenala Andrea Löblová. V socialistickém pojetí byla husitská etapa hodně zdůrazňována, nicméně dějiny Žatce, jednoho z center Sudet, s výraznou německou většinou (Češi tvořili roku 1930 pouhých deset procent obyvatel), jsou složité, plné starých ran a jizev. Patří k nim počáteční německý odpor k samostatné republice, éra nacismu, která po několika desetiletích ekonomického a společenského rozkvětu ukončila existenci místního německojazyčného ži-

osídlování pohraničí rozhodně neprospěl a v krásném historickém městě byl znát i dlouhá léta po pádu komunismu. Ale naštěstí se časy mění...

POČÁTKY A ROZKVĚT

Židovská přítomnost v Žatci se datuje od 14. století, kdy se začali ve městě usazovat

Při slavnostním otevření 19. března se synagoga postupně zcela zaplnila.

první židovští obchodníci. Život místní komunity komplikovala averze místních, která vrcholila násilností i pogromy (ten největší se udál roku 1541). Roku 1637 odebral král Ferdinand III. Židům výsady obchodovat na tržištích a od roku 1650 do poloviny 19. století v Žatci nežili. Usazovali se ale v okolních obcích (Libočanech, Čeradicích, Liběšicích, Měcholupech, Želči, ale také v Sřemí, známé z pobytů spisovatele Franze Kafky).

Návrat Židů do Žatce byl, jako v jiných městech, spjat s liberálními reformami z roku 1848. Například pradědeček historika a novináře Petra Broda Jakob Herrmann pocházel z Posázaví, pak se přestěhoval do Libočan u Žatce a poté do města, kde založil obchod se semeny (*Jakob*

Herrmann Samenhandlung).

Roku 1860 žilo v Žatci již 800 osob a oblast dnešního Chelčického náměstí byla po polovině 19. století krátce nazývána Židovský ryneček. Roku 1864 vznikla (sloučením s libočanskou kehilou) oficiální náboženská obec, o osm let později

byla dokončena stavba synagogy. Fungovaly tu židovské spolky (chevra kadiša, později Bnej brit, Židovský lidový spolek), děti studovaly na místním gymnáziu, svůj vliv získávala postupem času myšlenka sionismu. Roku 1904 tu bylo již přes 1300 Židů.

Židovští obchodníci (mnozí z nich členové sudetoněmecké sociálnědemokratické strany) se výrazně zapojili do obchodu s chmelem, nejúspěšnější z nich si stavěli reprezentativní domy, které dodnes patří mezi architektonicky významné stavby. Ve zdůvodnění, proč zařadit Žatec a zdejší chmelařskou krajinu na seznam kulturního dědictví UNESCO, se zdejší historická mnohonárodnostní, německo-židovsko-česká společnost a její úspěchy spjaté v 19. a v první třetině 20. století s pěstováním a vývozem chmele staly klíčovým argumentem.

V rámci lokalizace nejdůležitějších chmelařských staveb se mluví o četných židovských podnikatelích, původních vlastnících skladů chmele, balíren, sušáren či vil

(např. Eduard Stein, Josef Bondy, Jakob Abeles a syn, Eduard a Rudolf Fantovi atd.). U „Abelesů“ (dnešní Chmelařská ulice č. p. 1025) je např. k vidění obytný dům ve dvoře se skladem chmele se sušárnou, sirmou komorou a balírnou.

ŽATECKÝ KLENOT A VYHNÁNÍ

Web Regionálního muzea K. A. Polánka v Žatci zahrnuje i medailony místních významných osobností, jejichž autorkou je PhDr. Milada Krausová. Zmiňuje například cestovatele, arabistu, antropologa

Pohlednice se synagogou a rabínským domem v roce 1910...

dovského společenství; po válce až na výjimečné případy divoký, brutální odsun místních Němců a naprostá výměna obyvatel. Svůj domov tu sice našly také desítky rodin volyňských Čechů, kteří se po válce vraceli z Ukrajiny, ale zdejšímu pocitu „země nikoho“ socialistický plán

...a stejné budovy v současnosti, o 114 let později.

a archeologa EDUARDA GLASERA (1855–1908), jehož otec Salomon měl v Žatci v Obloukové ulici č. p. 226 obchod s obi-

lím, nebo hudebního skladatele, klavíristu, přeživšího holokaustu KARLA REINERA (1910–1979), který se narodil v rodině vrchního kantora žatecké náboženské obce. Pozornost autorka věnuje také JOSEFU FISCHEROVI (1852–1941).

Synagoga poničená požárem při křišťálové noci.

J. Fischer byl respektovaným obchodníkem s chmelem, angažovaným v chmelařských mezinárodních sdruženích. Byl považován za jednoho z „otců chmelařů“ a byl s rakouskými a německými agrárníky a politiky Hansem Dammem a Theodorem Zulegerem zobrazen na již neexistujícím pomníku. Tato trojice společně hájila ochranu kvality chmele, prosazování zákonů na ochranu místního chmelařství i kvalitu života místních pěstitelů.

Když se roku 1932 pomník odhaloval, slavil Fischer právě 80. narozeniny a v děkovném projevu řekl: „Pokud se nám podaří toto velké dílo – a k tomuto úkolu jsme

Stav před rekonstrukcí. Foto na této dvoustraně am a archiv Josefa Bláhy.

všichni, kteří máme dobrou vůli, povolání –, pak jsme pro Žatecko a jeho produkt vytvořili budoucnost. A naši pozdější vnuci budou žehnat mužům, kteří svou odvahou a obětavostí zachránili pro Žatecko jeho největší klenot. A k tomu nám dopomáhej Bůh.“

Měl pravdu. Právě díky této historii a obnovující se paměti a péči o ně se moh-

lo stát, že Žatec a okolí se jako unikátní chmelařská krajina staly v září 2023 součástí světového kulturního dědictví UNESCO. Toto zařazení s sebou přináší odpovědnost a také možnost čerpat evropské dotace, jejichž smysluplné využití přispívá k rozkvětu místa. Takže jako by ti, kdo tu před stoletím a půl zakládali a provozovali své podniky a poté byli vyhnáni a vyvražděni, místu ještě po řadě let přispívali a pomáhali.

Historii místní židovské komunity ukončil nacismus, zabrání Sudet a holokaust. Zatímco roku 1936 žilo ve městě 760 Židů, počátkem roku 1938 to byla stovka, většina z nich pak odešla po Mnichovu; v květnu 1939 zbylo asi třicet osob. Jejich majetek si rychle rozebrali místní arizátoři (seznam arizovaných objektů lze nalézt na stránce www.saaz-juden.de). Žatečtí Židé byli deportováni do Terezína z Plzně či Prahy a dalších míst, kam uprchli po okupaci Sudet. Holokaust přežilo údajně na 100 osob. O tom, jak se žilo v Žatci v době silícího nacismu, píše ve svém *Terezínském deníku 1941–1945* Eva Roubíčková, roz. Mändlová (vydalo jej nakl. P3K). Popisuje i poválečnou návštěvu města, která jí měla přinést útěchu. Do rodného domu ji však noví majitelé nedovolili vstoupit a pustili na ni psa.

SYNAGOGA

Ale vraťme se k synagoze. Místním Židům sloužila nejprve dočasná budova na Pražské ulici, poté se rozhodli vybudovat synagogu. Díky prosperitě komunity si mohli dovolit skutečně velkolepý svatostánek, po Velké synagoze v Plzni (vybudované o dvacet let později) druhý největší v Čechách. Navrhl jej

(stejně jako templ v Lounech) architekt Johann Staněk. V letech 1871–1872 vznikla synagoga v maurském stylu, po stranách západního průčelí s rizalitem se tyčí dvě hranolové věže s kupolemi. Vnitřní prostor je klenutý, původní vnitřní nástěnné malby se nezachovaly, stejně jako ženská galerie a veškeré vybavení.

Slavnostní vysvěcení provedl rabín Abraham Frank dne 19. března 1872, tedy před 152 lety. Bohoslužbám sloužila přes 65 let, poničena byla za „křišťálové noci“ a před úplnou zkázou ji zachránila skutečnost, že se nacisté báli, že požár ze zapálené synagogy ohrozí i okolní domy. Za války pak sloužila jako rezervní špitál a výpomocná škola, po válce jako sklad družstva či tržnice. Od druhé půle 90. let provádělo město nejnnutnější opravy, aby se nezřítla (statické zajištění, oprava krovů, střechy), což je nutné ocenit. Objekt byl využíván sporadicky a chátral a nakonec byl roku 2012 prodán v dražbě Danieľu Černému, bývalému chomutovskému starostovi a člověku s jasnou představou, jak vrátit objektu synagogy a rabinského domu alespoň symbolicky jejich kulturní hodnotu. Tím se začal psát nový příběh,

Interiér s dekorativní výmalbou v předválečném templu.

kteřý vyvrcholil nedávným slavnostním zpřístupněním rekonstruovaných budov. Rekonstrukce zdevastované budovy stála 56 milionů korun, většinu pokryla dotace z evropských fondů, ale D. Černý do ní investoval i rodinné finance a podporu poslala řada jednotlivců, včetně potomků předválečných židovských obyvatel.

EXPOZICE

Záměrem autorů rekonstrukce bylo využít prostě to, co zůstalo. Na uvedení templu do úplně původního stavu (jako se s použitím archivních dokumentů a fotografií činilo například v projektu Deset hvězd nebo v některých dalších synagogách) nebyly prostředky. Interiér synagogy si tedy na nic „nehraje“, je holý a prázdný, s několika prvky původní dlažby a zachovanou dispozicí. Ženská galerie je menší, než byla, spočívá na betonových sloupech, které jsou opatřené černým plechem s jemným motivem menory (stejně jako zábradlí empory). Počítá se s tím, že se zde, v prostoru se skvělou akustikou, budou pořádat koncerty.

(pokračování na str. 13)

ZÁKON GRAVITACE DUŠÍ

Vězeňská korespondence A. Navalného s N. Šaranským

V souvislosti s tragickým úmrtím Alexeje Navalného (1976–2024), Putinova nejvýznamnějšího kritika odsouzeného z politických důvodů ruským režimem k těžkému žaláři, jímž ho letos 16. února přímo či nepřímo zavraždil, přetiskla řada portálů korespondenci, již Navalnyj vedl v dubnu 2023, tedy přesně před rokem, s bývalým sovětským disidentem Natánem Šaranským (nar. 1948). Navalnému se tehdy díky snaze jeho právníků dostalo do ruky vydání Šaranského paměti *Zlého se nebojím* (angl. *Fear No Evil*, 1988; ruský originál *Ně ubojus zla*, 1991). Bývalý vězeň gulagu (disident Šaransky byl jako „americký špion“ zatčen roku 1977, odsouzen na 13 let vězení a v únoru 1986 byl vyměněn na Západ za československého agenta Karla Köchera) a současný politický vězeň si vyměnili dva dopisy. Jsou pozoruhodné z řady důvodů: jednak samozřejmě okolnostmi, za nichž vznikaly, ale také podobnými povahami pisatelů: nesmírnou odvahou a vizí, že ruský režim je možné změnit, že oběti nejsou marné, ale také ironií a černým humorem.

A. Navalnyj v roce 2011.

Šaransky, který po propuštění odjel do Izraele, kde se posléze stal členem vlády, vzpomíná na svá disidentská léta jako na cestu, která přes všechny těžkosti skončila vítězstvím, rozpadem sovětského impéria a dočasným uvolněním poměrů v Rusku. Navalnyj mohl v podobně osvobození z otroctví (Šaransky mu v předvečer Pesachu připomíná biblický exodus Izraelitů z egyptského útlatu) jen doufat, a jak víme, nedočkal se ho. Ještě připomeňme, že název knihy, která Navalného k psaní autorovi podnětila, je citací z biblického Žalmu 23: „I kdybych měl jít údolím smrti, ničeho zlého se nebojím.“

Navalného dopisy jsou psány na řádkovaném formuláři a adresované jsou oficiálně Navalnému manželce Juliji Borisovně Navalné. Zaslány byly e-mailem, datum prvního dopisu Navalného a Šaranského odpovědi se shodují: adresát tedy Navalnému odpověděl obratem, další (a poslední) výměna se odehrála během následujících 14 dní.

03. 04. 23

Vážený Natane,

píše Vám Alexej Navalnyj. Zdravím Vás z Vladimírské oblasti, ačkoli si nemyslím, že byste na ni měl nějak vřelé vzpomínky.

Nacházím se v trestní kolonii IK-6 „Melechovo“, ale z Vladimírského vězení píšou, že mi už chystají celou. Takže se pravděpodobně ocitnu ve stejném zařízení, jako jste byl Vy. Jenom teď tam pravděpodobně bude deska s nápisem „Zde seděl Natan Šaransky“. Prosím, odpusťte neznámému člověku, že Vás vyrušuje a píše Vám, ale myslím, že se jedná o přípustný vztah „autora a čtenáře“.

Píšu Vám jako čtenář. Právě teď, když jsem byl na samotce, jsem četl Vaši knihu *Zlého se nebojím*. A teď Vám píšu z korekce (celkem jsem v ní pobyl už 128 dní). Pobavilo mě, když jsem četl pasáž, ve které píšete: „Potrestali mě sérií 15 dnů v korekci, a pak jako tomu, kdo porušuje vězeňské předpisy, mě na šest měsíců poslali na samotku.“ Musel jsem se smát faktu, že podstata systému ani vzorec jeho jednání se nemění.

Chci Vám za tuto knihu poděkovat, protože mi hodně pomohla a stále mi pomáhá. Ano, jsem teď v korekci, ale když jsem četl o Vašich 400 dnech strávených v karceru s omezenými porcemi jídla, pochopil jsem, že existují lidé, kteří za své přesvědčení platí mnohem vyšší cenu. Dívám se na pohlednice, které Vám posílala Avital, všechna slova na ní jsou začerněná. Potom jdu k soudu, kde se mě snaží přesvědčit, že to, že spálili dopisy, které mi byly poslány, je legální. Přece v nich byla „šifra“.

Chápu, že nejsem první, ale opravdu chci být poslední, nebo alespoň jeden z posledních, kdo toto musejí snášet.

Vaše kniha mi dodává naději kvůli tomu, jak se tyto dva systémy – Sovětský svaz a putinovské Rusko – podobají. Podobají se ideologií, přetvářkou, která tvoří sám základ jejich podstaty, a tím, jak jeden vychází z druhého – a tohle všechno zaručuje stejně nevyhnutelný pád. Jako ten, který jsme zažili.

Hlavní je vyvodit správné závěry, aby tento stát lži a přetvářky nevstoupil do dalšího cyklu. V předmluvě k vydání z roku 1991 píšete, že disidenti si ve vězení pěstovali „virus svobody“ a že je důležité, aby se zabránilo tomu, aby proti němu KGB vynalezla vakcínu. Bohužel už ji vynalez-

li! Ale v současné situaci není vina na nich, ale na nás, kdo jsme si naivně mysleli, že návrat ke starým pořádkům není možný. Že pro dobro věci je v pořádku, když se trochu upraví volby nebo tu a tam kapku ovlivní soudy nebo přidusí tisk.

Vakcína se skládá z těchto maličkostí a z víry, že je možné modernizovat autoritářský režim. Ale „virus svobody“ zdaleka není vymýcen.

Už to nejsou jen desítky nebo stovky jako dříve, ale desítky a stovky tisíc lidí, kdo se přes všechny hrozby nebojí promluvit hlasitě za svobodu a proti válce. Stovky lidí jsou ve vězení, ale věřím, že je to nezlomí a že se nevzdají.

A mnoho z nich čerpá sílu a inspiraci z Vašeho příběhu a z Vašeho dědictví. Určitě k nim patřím. Velmi Vám za to děkuji.

Opsal jsem si pro sebe z knihy tohle: *Le šana habaa be-Jerušalaim*.

Váš
Alexej

03. 04. 23

Milý, úctyhodný Alexeji,

když jsem dostal Váš dopis, zažil jsem určitý šok. Představa, že dorazil přímo z ko-

N. Šaransky při vydání anglického překladu svých vzpomínek *Fear No Evil*, 1988. Foto archiv.

rekcce, kde jste už strávil 128 dní, mě rozrušuje tak, jak se může rozrušit stařec, když dostane dopis ze své „alma mater“, univerzity, v níž strávil léta svého mládí.

Odpovídám Vám nejen jako „autor čtenáři“, ale také jako Váš obdivovatel.

Jako „autor čtenáři“:

Když jsem psal svou knihu *Zlého se nebojím*, což bylo hned, když mě v únoru 1986 pustili, skoro všichni mí přátelé a spolubojovníci byli buď zavření v táborech, nebo v boji. Proto jsem ji pojal nejen jako vzpomínky, ale také jako svého druhu učebnici nebo návod, jak se chovat při střetu s KGB. Jenže v době, kdy vyšla v ruštině, se Sovětský svaz již rozpadal. Časem byla kniha vnímána čím dál víc jako historický román o temném středověku. A teď se splnil „záměr naivního autora“.

Nejprve mi napsal Volod'a Kara-Murza a teď Vy, jak ta kniha „funguje“ v dnešním ruském vězení. Moje neštěstí k něčemu bylo.

A teď – jako obdivovatel:

Alexeji, nejste jen disident – jste disident „se stylem“! Hrůza z toho, že Vás otřávlí, se změnila v úžas a nadšení, když jste zahájil své vlastní nezávislé vyšetřování.

Hodně mě rozčílila otázka jedné evropské dopisovatelky v den, kdy jste se vrátil do Ruska. „Proč se vracel? Všichni jsme věděli, že ho na letišti zatknou – copak tuhle jednoduchou věc nechápal?“ Odpovím dost hrubě: „To vy něco nechápete. Jestli si myslíte, že usiluje o to přežít – pak máte pravdu. Ale jeho hlavním zájmem je osud jeho národa – a tomu vzkazuje: Já se nebojím a vy byste se také neměli bát.“

Přeji Vám – bez ohledu, jak tvrdé to je fyzicky –, abyste si udržel svou vnitřní svobodu.

Ve vězení jsem zjistil, že kromě zákona zemské gravitace částic existuje i zákon zemské gravitace duší. Když zůstáváte i ve vězení svobodný, ovlivňujete, Alexeji, duše milionů lidí po celém světě.

Alexeji, je opravdu smutné, že se minulost může vrátit tak rychle a tak snadno. Volod'a Bukovskij jednou tvrdil, že po pádu Sovětského svazu musí být komunismus postaven před soud. Ale jeho nápad podpořilo jen několik lidí – koneckonců svobodný svět zvítězil, „aniž by se vypálila jediná kulka“ – proč bychom se měli vracet do minulosti?

Doufám, že po všech těch úderech, které byly vypáleny, je už zřejmé, proč to bylo nutné tehdy a proč to bude nutné zítra.

Mimochodem, píšu Vám den před Pesachem – svátkem osvobození Židů z egyptského otroctví před 3500 lety. Tím začala naše svoboda a historie našeho národa. V tento večer se Židé po celém světě posadí ke svátečnímu stolu a čtou slova: „Dnes jsme otroci, svobodní lidé zítra. Dnes jsme zde, příští rok v Jeruzalémě.“

Sedím u sváteční hostiny a na hlavě mám kipu, kterou mi před 40 lety vyrobil z onuce ukrajinský spoluvězeň ve vězení v Čistopolu. Takhle klikatě to na tomhle světě chodí! Alexeji, přeji Vám a celému Rusku, aby exodus nastal co nejdříve.

Objímám,
Natan Šaransky

11. 04. 23

Drahý Natane,

zde je jen krátký vzkaz, abych Vám po-

slal ohromné poděkování za Vaši odpověď.

Tak mě dojala, že jsem musel skrývat slzy před spoluvězni. A to jste mi udělal už podruhé! Na poslední straně *Zlého se nebojím*, když píšete „odpusť, že jsem se trochu opozdil“, se nedá ubránit pláči.

Ve Vaší alma mater zůstává vše při starém. Tradice se ctí. V pátek večer mě pustili z korekce, dneska v pondělí jsem dostal dalších 15 dní. Všechno, jak je psáno v Kazateli: co bylo, bude zase.

Ale stále věřím, že to změníme, a jednoho dne bude v Rusku to, co nebylo. A nebude, co bylo.

A koneckonců, kde jinde strávit svatý týden než v korekci!

Ještě jednou Vám velice děkuji.

Objímám,
A.

17. 04. 23

Drahý Alexeji,

jenom poznámka jako odpověď na Váš vzkaz. Je důležité, aby se spojení mezi lidmi a světy uchovávalo. Nemohu říct – mezi svobodným světem a nesvobodným světem, protože Vy jste dnes svobodnější než mnoho (pokud ne většina) lidí v obou částech našeho světa.

Ale vím, že za svou svobodu musíte platit – zdravím, starostmi o rodinu, a nakonec možná životem.

Proti Vám mám určité výhody – měřím jen 159 cm, a měl jsem stejné příděly jídla jako Vy. V trestné cele mi rukávy kazajky sahaly tak nízko, že jsem se jimi mohl zahřát, zatímco Vám sahají asi jen k loktům.

Ale můžete alespoň dostávat tyto dopisy a dělit se o svou zkušenost v *real time*.

Jeden ruský básník kdysi nabádal – „nedovol své duši hnít, jalově čekat na pomoc, duše musí tvrdě dřít, celý den a celou noc“.

Lidi v Rusku s tím mají problém, ale pro Vás je to hračka. Podle toho, kolik času trávíte v korekci, soudím, že brzy překonáte všechny moje rekordy. Doufám, že tohle se Vám nepodaří.

Objímám Vás,
Natan

Z angličtiny s přihlednutím k ruskému originálu (s revizí J. Machonina) přeložila A. Marxová.

Poznámky: Verše napsal Nikolaj Zaboloc-kij. Rukopisy dopisů (faksimile originálů) lze nalézt stránkách The Free Press, na www.thefp.com/p/navalnys-letters-from-the-gulag.

OBNOVENÁ PAMĚŤ

(dokončení ze str. 11)

V sousedním rabínském domě lze navštívit stálou výstavu, přibližující historii místní komunity. Expozice využívá jak klasických, tak moderních prvků. Navozuje představu rabínského bytu, vysvětluje židovské realie. Samostatný sál je vyčleněn pro jediný prvek originálního vybavení: oponu, jež se zachovala v městském muzeu. Roku 1901 ji synagoze darovali manželé Moritz a Sofie Grünfelderovi jako vyjádření vděku za to, že se jejich syn Norbert ve zdraví vrátil z expedice z Číny. Návštěvníky určitě zaujme interaktivní mapa židovského osídlení v Žatci,

Nové vitráže a zbytky původní dlažby.

kteřá umožňuje zobrazit jména osob ve vyznačených domech v době sčítání lidu v letech 1869, 1880, 1900, 1910, 1921 a 1930. Autorem textů o historii i aplikace je Daniel Baránek (on-line je přístupná na www.kehil-lot.eu), stavební historii budov přiblížil Martin Ebel. Na chodbě pak naleznete expozici o leteckém mostu mezi bývalým vojenským letištěm v Žatci a letištěm Ekron v Izraeli, tedy o československých dodávkách zbraní bojujícímu židovskému státu za války o nezávislost roku 1948.

Na závěr lze jen poblahopřát k dobrému dílu, poděkovat a popřát to, co, jak vysvětlil zemský rabín K. E. Sidon, bylo obsahem jedné z hebrejských písní, které ve zcela zaplněné synagoze při otevření zapíval místní sbor: aby dům sloužil k dobrému účelu. Vše nasvědčuje tomu, že díky péči místních lidí a zájmu návštěvníků se to v Žatci podaří.

ALICE MARXOVÁ
Bližší informace a fotografie naleznete na www.synagoga-zatec.cz. Současná otevírací doba je pá-ne, 10–16 hodin.

ŽIDÉ A NEŽIDÉ V PROTEKTORÁTU

Vyšlo nové číslo časopisu *Judaica Bohemiae* / dokončení

O novém vydání časopisu *Judaica Bohemiae* referuje Arno Pařík. První část jeho recenze se zabývala obsahem tří z pěti studií otisklých v JB, konkrétně postavením Židů před zahájením deportací, osudem židovských žen v Ravensbrücku a postojem katolické církve k pronásledování Židů. Tímto oddílem také pokračujeme.

KATOLICKÁ CÍRKEV

Zatímco za běžných okolností výuka v rámci přípravy na křest trvala osm měsíců a křtu předcházela čtyřicetidenní půst, nově se vyučování zkrátilo na šest týdnů a půst měl být zachován jen v den samotného křtu. Následně farář zapsal konverzi a udělení křtu do křestní matriky a na rodný, případně oddací list manželů. Spolu s rodiči byly do církve přijaty i všechny děti do 16 let.

V souvislosti s pátráním po síti, která obstarávala padělané doklady potřebné k vystěhování, došlo k odhalení činnosti P. Ferdinanda Hroudy, faráře od sv. Mikuláše na Malé Straně. V červenci 1939 byl zatčen gestapem a při výslechu údajně přiznal, že mu Židy k udělení „bleskových křtů“ posílala arcibiskupská konzistorie a totéž že dělali i další duchovní. Soudně bylo prokázáno, že od října 1938 do dubna 1939 pokřtil asi 454 Židů. Mnoha těmto židovským rodinám se ještě během vyšetřování podařilo odjet do ciziny.

Také P. František Kvapil z olomoucké arcidiecéze vydával rodné, křestní a oddací listy těm, kdo potřebovali prokázat svůj arijský původ v Rakousku. Za druhého stanného práva byl na zákla-

dě udán zatčen a popraven v Kounicových kolejích. Kněz českobudějovické diecéze František Vošta, farář z Opařan u Milevska, pomáhal za okupace židovské rodině a také falšoval doklady pro Židy. V srpnu 1941 byl zatčen a 26. června 1942 zavražděn v plynové komoře v Dachau.

Spolek sv. Rafaela organizoval pomoc uprchlíkům ze Sudet a exulantům z politických či rasových důvodů. V roce 1937 se pod jeho patronací vystěhovalo z Československa do zámoří celkem 4973 osob. V dubnu 1939 spolek otevřel speciální po-

bočku pro židovské konvertity na Alberto-ve. Ještě po vypuknutí války, když bylo téměř nemožné získat azyl v zahraničí, se spolku podařilo dostat do ciziny 4154 osob. Spolek sv. Rafaela v Praze byl zlikvidován 24. června 1941 a jeho majetek byl zabaven ve prospěch Říše.

S tímto spolkem spolupracoval také Alfred Fuchs, který možnost vlastní emigrace odmítl. Byl deportován do Dachau, kde zemřel na zápal plic 16. února 1941. Další obětí z řad spolupracovníků se stala Josefa Kolaříková, která v letech 1938–1939 pomáhala uniknout „nearijským katolíkům“ do Velké Británie; zemřela 21. března 1943 v Ravensbrücku. Také předseda spolku, kanovník Otakar Švec, byl zatčen gestapem a poslán do Mauthausenu a Dachau, kde se dočkal osvobození.

ODUZNÁNÍ OTCOVSTVÍ

Jinou strategií, k níž se uchýlilo přinejmenším několik stovek protektorátních Židů – zejména po zahájení hromadných deportací v říjnu 1941 –, bylo zpochybnění nebo zmírnění „rasové klasifikace“ podle tzv. norimberských zákonů prostřednictvím návrhů na oduznání manželského původu nebo otcovství dětí. Tatjana Lichtenstein ve své studii na základě dochovaných soudních spisů sleduje několik případů, které se dostaly před protektorátní a německé soudy. Účastníkem soudních řízení byl však velmi

široký okruh židovských i nežidovských příbuzných, sousedů či známých, kteří byli předvoláni ke svědecké výpovědi nebo se museli podrobit posouzení svého rasového původu. Ve stejné době, kdy byly desetitisíce protektorátních Židů deportovány do vyhlazovacích center, české i německé soudy paradoxně umožňovaly některým dosáhnout postavení kohosi „rasově přijatelnějšího“.

Proces dosažení změny rasového statusu byl tedy značně riskantní – vyžadoval nejen podstatné finanční zdroje, přítom-

nost a spolupráci klíčových svědků (Židů i Nežidů, příbuzných i cizích), účinné právní zastoupení, vytrvalost a pevné nervy, a v neposlední řadě také štěstí, protože výsledky rasových šetření byly nepředvídatelné. Navíc pronásledovaní museli spoléhat na odvahu svých nežidovských partnerů, přátel, svědků a právníků. Akteři procesu se stávali také četní soudci, advokáti, kurátoři na ochranu manželského

původu, soudní znalci a experti, tedy lidé, kteří nejsou obvykle s průběhem „konečného řešení“ spojováni.

Většina procesů byla zahájena a probíhala od podzimu 1941 do roku 1943, všechny případy byly rozhodnuty nejpozději do dubna 1945. Základem této možnosti byla úprava rasového a rodinného zákona vládním nařízením ze 7. května 1941, č. 180 Sb., jímž byly vydány některé

předpisy o sporech o rodinný nebo pokrevní původ a zejména o otázkách otcovství. Tento dodatek uvedl rozlišení mezi rodinným a rasovým původem a zaváděl pojem „rasový (pokrevní) původ“ do rodinného práva a právní praxe. Díky této „opravě“ biologického otcovství mohl soud změnit individuální status Žida na „mišlinga“ nebo na „arijsce“. Úprava také stanovila rasové experty, kteří měli rozhodující hlas v soudní síni.

Od května 1941 se německé a české civilní soudy zakládaly na expertize MUDr. Karla Thumse, prominentního eugenika a vedoucího programu povinné sterilizace, který se v dubnu 1940 stal zakládajícím ředitelem pražského Institutu pro dědičnou a rasovou hygienu (*Institut für Erb- und Rassehygiene*) na Německé Karlově univerzitě v Praze. Od poloviny roku 1941 měl Thumsov institut monopol na záležitosti dědičnosti a rasového původu v Protektorátu Čechy a Morava a sudetské župy. Institut Karla Thumse byl ideologicky privilegovaný a hrál hlavní roli v „poskytování odpovědných šetření“ pro protektorátní soudy. Mínění expertů o rasovém určení se tak stalo „nástrojem segregace“ a součástí „konečného řešení“.

Povinné biologicko-rasové zkoumání sestávalo z krevní skupiny a fyzického zkoumání subjektů a jejich příbuzných, včetně psychiatrického hodnocení. Nový požadavek názoru rasových expertů zaměstnal značné množství lékařských specialistů na pražské německé univerzitě

Anna Urbanová pomáhala ohroženým Židům emigrovat.

O. Schnäbelová pomáhala německým uprchlíkům. Zahynula.

a v mnoha případech byl příčinou podstatného prodloužení procesního jednání soudu.

Žalobce musel dokázat, že jeho současný legální židovský otec nemohl být biologickým otcem (oduznutí rodového původu), a zadruhé, že biologický otec byl „árijec“ (uznání pokrevního původu). Žalobce byl odpovědný za shromáždění všech genealogických dokumentů a svědeckých prohlášení a zaplacení všech soudních výloh a poplatků za rasové zkoušky. Soudce pak provedl rozhodnutí a žalobce a obhájce dostali čas na odpověď, v některých případech i možnost řádného odvolání. Pokud probíhal proces, žalobce a jeho děti, jejichž rasový status byl odůvodněně zpochybněn, byli prozatím vyňati z deportací. K úplné změně rasového statusu docházelo spíše výjimečně, avšak často odvážný boj matky nebo rodičů o změnu statusu jejich dětí vedl k zásadnímu odkladu deportace a záchraně života.

ŽIDOVSKÉ ODDĚLENÍ

V narativu holokaustu bylo po celá desetiletí zakořeněno vnímání o výhradní kompetenci nacistických bezpečnostních orgánů k rasově motivovaným represivním zásahům v Protektorátu Čechy a Morava. Důkazy

však svědčí o tom, že úloha protektorátní policie při řešení židovské otázky byla ve skutečnosti výraznější. Studie Jana Dvořáka popisuje činnost samostatného „židovského oddělení“ (později komisariátu) při pražském policejním ředitelství, které bylo zřízeno krátce po okupaci. Mělo na starost především postih provinění proti židovským nařízením na území hlavního města, kde tehdy žilo více než 45 tisíc Židů. Autor objasňuje oficiální kontakty a spolupráci s gestapem a německou Bezpečnostní službou (SD) a na základě příkladů perzekuce konkrétních osob popisuje metody jejich práce.

Po okupaci 15. března 1939 a zřízení Protektorátu Čechy a Morava nastolila německá okupační moc ostrý protizidovský kurz. Už v létě 1939 se nacisté ve snaze ponechat si monopol na „řešení židovské otázky“ rozhodli jakékoli ambice české

strany v této věci výrazně omezit. Několik týdnů před Heydrichovým příchodem do Prahy bylo vydáno nařízení říšského protektora o vybudování správy a německé Bezpečnostní policie v protektorátu, z něhož vyplývala naprostá nadřazenost německých bezpečnostních orgánů. Od 1. září 1941 spadala protizidovská nařízení výlučně do kompetence okupační správy. V pražské řídicí úřadovně gestapa se židovskou problematikou zabýval referát označovaný jako II B (církve – Židé).

Z rozhodnutí policejního rady Vysloužila dostal od léta 1939 agendu „židovského oddělení“ na policejním ředitelství na starost kriminální inspektor Leo Drnovský, tehdy již člen tzv. spojovacího štábu prezidia na pražské gestapo. Židovské oddělení pod vedením Drnovského dohlíželo na dodržování židovských zákazů, provádělo případové kontroly veřejných prostor, perlustrace osobních dokladů, od roku 1940 kontrolovali občanské legitimace Židů apod. V pravomoci měli udílení administrativně-policejních trestů, které byly při porušení protizidovských nařízení vymezeny peněžitou pokutou v rozmezí 10 až 5000 korun nebo trestem odnětí svobody 12 hodin až 14 dnů.

Na nátlak gestapa musela pražská policie vězeňské tresty postupně

zpřísnit. Neoficiální cestou se za zatčené souvřerce přimlouvali představitelé pražské Židovské náboženské obce, jejichž evidenci měla ŽNO vést. Se zavedením povinného označení Davidovou hvězdou narůstal počet přestupků geometrickou řadou.

Po zahájení deportací v říjnu 1941 podstata přestupku přestávala hrát významnou roli. Pražské gestapo od té doby nařizovalo z vlastního rozhodnutí deportaci zatčeného provinilce (tzv. *Weisung*) bez jakéhokoli soudního jednání.

Vedoucí „židovského oddělení“ pražského policejního ředitelství Drnovský dbal na přísné dodržování všech předepsaných postupů. Se zahájením deportací v říjnu 1941 vyvstaly také podle Heydrichova zadání pro protektorátní policii nálehavější úkoly. Samotnou organizaci transportů měla na starosti *Zentralstelle*

für Jüdische Auswanderung, policisté ze židovského oddělení prezidia se měli v případě žádosti gestapa zapojit do pátrání po Židech, kteří se snažili deportaci vyhnout. Vedoucí židovského referátu Drnovský byl ochoten udělat pro vlastní kariéru a obohacení téměř cokoli.

FRANKENBUSCH A INSPEKTOR DRNOVSKÝ

Je třeba připomenout, že strach z udavačství byl všudypřítomný i na policejním ředitelství. V případě židovského oddělení hrál roli „kontrolora“ Ervín Frankenbusch, pražský Žid a informátor Drnovského, z nějž se od roku 1942 stal nejnebezpečnější konfident židovského oddělení pražského gestapa (viz též studie J. Dvořáka na www.ustrcr.cz). Po atentátu na Heydricha došlo k zesílenému tlaku nacistů, který se projevil v rostoucí agendě židovského oddělení. K tomu přispělo udavačství namířené proti Židům a jejich českým podporovatelům, které se za druhého stanného práva ještě znásobilo.

Spolupráce židovského oddělení prezidia s pražským gestapem se v letech 1941–1943 dále rozšířila. Došlo k reorganizaci protektorátní policie s cílem ji co nejvíce připodobnit německému vzoru. Akce z rozkazu gestapa, které prováděl nejčastěji Drnovský, se soustředily na pátrání po nepřihlášených či skrývajících se Židech (*U-Boote*, česky zvané „potápky“) a jejich přechovatelích, ukrytém židovském majetku, padělaných osobních dokladech. Mezi největší případy v roce 1943 patřilo zatčení ilegálně se skrývajících rodiny Oplatkových a rozkrutí početné skupiny jejich pomocníků. V té souvislosti skončilo ve vazbě gestapa přes dvacet osob, a to i tehdejších pracovníků ŽNO v Praze, včetně jejího předsedy Dr. Františka Friedmanna. Při těchto honech na Židy většinou Drnovskému sekundovali další spolupachatelé – zmíněný konfident Frankenbusch, později kriminalista z politického komisariátu Ladislav Štěpánek.

Po válce byl Drnovský v dubnu 1947 překvapivě odsouzen pouze na doživotí. Čsl. bezpečnost jej nadále vytěžovala k protektorátnímu bezpečnostnímu aparátu, používala ho jako svědka k usvědčování představitelů okupační moci, kolaborantů a dalších osob. Během výkonu trestu byl komunistickou Státní bezpečností získán ke spolupráci, v níž pokračoval i po svém podmíněném propuštění v březnu 1963. Zemřel v roce 1978 v Benešově.

ARNO PAŘÍK

Předseda spolku sv. Rafaela kanovník Otakar Švec na předválečném snímku.

SPOVEĎ STENDAPISTU

O Mišovi Szatmárym a jeho trpkéj veselosti

Miša Szatmáryho poznám už od čias jeho mladosti. Zaregistroval som jeho pôsobenie v Únii židovskej mládeže, novinárske aktivity, pôsobenie v televízii, náročné začiatky a neskoršie úspechy na poli humoru (hlavne kvôli nemu som počas pandémie zapínal reláciu *Na stojáka*). Účinkuje v populárnom humoristickom programe slovenskej televízie *Sedem*, mal vlastnú reláciu v židovskej TV Tachles. S vekom však prichádzajú „serióznejšie“ ponuky, veď moderoval aj udeľovanie Ceny Pamäti národa. Neprekvapí teda, že na titul s atraktívnym názvom *Lokálny sexsymbol* som sa tešil.

Knihy som sa dočkal, moja trepezlivosť ale prešla ďalšou skúškou. Okamžite si ju totiž uzurpovala manželka Eva. Keď som sa jej (mám na mysli knihu) konečne zmocnil, upúťali ma už úvodné strany. Okrem pasáží, ktoré sa mi vraj nebudú páčiť (odkiaľ pozná môj vkus??), alebo im bude chýbať humor, autor sľúbil tiež „sex, holokaust a starnutie. Lebo to som ja a témy, ktoré naozaj ľúbim.“ Najmä v posledných dvoch témach sa zhodneme...

NESMEJTE SA PRED POINTOU

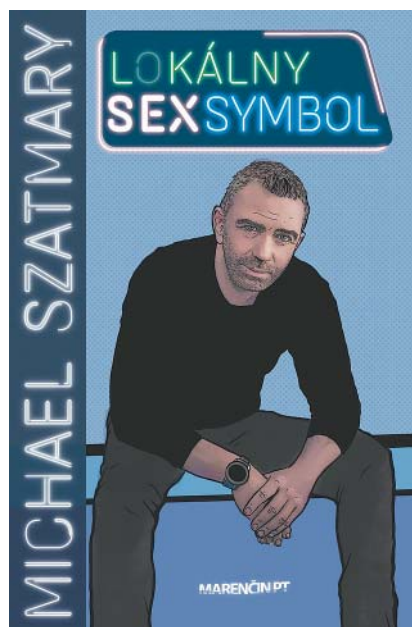
Jednotlivé kapitoly (vlastne krátke poviedky) sú voľnou rekapituláciou radosti a starostí, ktorými Szatmáry prechádzal od základnej školy, cez (nielen prvé) rande až do súčasnosti (nechýba teda ani sľubované starnutie, ktoré vraj dôverne pozná, veď má už takmer 50). V niektorých kapitolách si všima židovské témy, v iných rieši problémy všedného dňa. Aj v tomto prípade však cítiť židovské korene jeho humoru (alebo spôsobu myslenia). Popisované udalosti a ich interpretácie sú odrazom overenej životnej múdrosti ruských Židov, ktorú som si na základe vlastných skúseností prisvojil (a ako vidno, nielen ja): „Nesmejte sa pred pointou. Neviete, či nebude smutná.“ Smiech cez slzy si našiel miesto nielen v „očakávaných“ pasážach o starnutí, prekonaní a následkoch infarktu či o vynútenej izolácii počas koronavírusovej pandémie.

Prejavy trpkéj veselosti sú výrazne prítomné napríklad v kapitole O susedoch. Pri opisoch tragikomických situácií Szatmáry neváha miestami až kruto charakterizovať obyvateľov domu, kde býva. Zdanlivo cynické portréty starých, cho-

rých, senilných či inak zdravotne alebo duševne postihnutých ľudí však vyvažujú miesta textu, v ktorých odhaľuje, že deklarovaná surovosť je len pózou humoristu. Realitu „demaskuje“ napríklad zdanlivo banálna vetička v kapitole o korone: „Pomáhal som aj starým ľuďom a rozvážal jedlo.“ Citlivo sa vyjadruje aj o vzťahu k manželke, ktorú dôsledne tituluje slovami „moja pani“, dcére Tereze alebo voči starým rodičom.

STARÍ RODIČIA

Osobitne ma zaujímali práve časti venované najstaršej generácii. (Najviac sa o nich hovorí v kapitole so zdanlivo odťažitým názvom O židovskej poverčivosti.) S tromi z nich som mal česť stretnúť sa osobne a pri týchto príležitostiach som sa dozvedel veľa o ich názoroch a životných

osudoch. Dvaja (starý otec Jozef Kučera a nezabudnuteľná Dalma Špitzerová, stará mama „z druhej strany“) poskytli svedectvo v rámci projektu Oral history: Osudy tých, ktorí prežili holokaust. Tretí (Juraj Špitzer) zhrnul spomienky na toto ťažké životné obdobie v knihe *Nechcel som byť Žid*. Hoci *Lokálny sexsymbol* venoval svojím predkom relatívne malý priestor, použité vyjadrenia majú značnú výpovednú hodnotu. Okrem informácií o vzťahoch približujú aj mechanizmus tvorby stendapového vystúpenia. Na ilustráciu si dovoľím dlhšiu citáciu: „Párny počet kvetov sa nosí na smutné udalosti, ako napríklad na

pohreby. Babka preto dávala starému otcovi na narodeniny osem narcisov. Aj párne číslo, aj rakovina.“ „Krutú“ ukážku čierneho humoru privádza na správnu mieru poznámka pod čiarou. V nej približuje reálny priebeh príbehu, ale aj prelínanie sa vtipu s pravdou: „V tomto prípade som veľmi preháňal, najmä kvôli záverečnému pančlajnu. Moji starí rodičia mali krásny vzťah až do smrti. Keď zomrela stará mama, dedo tvrdil, že bez nej neprežije ani deň. A ja som pochopil prečo. Nevedel zapnúť ani práčku a uvariť zvládol len praženicu. No, vzchopil sa a nasledujúcich dvadsať rokov mi vždy pripravil nedeľný obed. Stal sa predsedom židovskej obce, navštívil USA, Argentínu, žil pol roka v Izraeli a až do smrti v roku 2007 mi vyčítal, že nemám poriadnu prácu.“

Lokálny sexsymbol je neformálnou svedčbou človeka, ktorého živí humor. Pracuje v nej s realitou, ktorú občas (najmä pre dobro obecnstva) trochu prikoření. Nechýba ani karikovanie popisovaných osôb a udalostí. Nešetří pritom ani seba a v intenciách tradícií židovského vtipu ironizuje vlastné schopnosti a vlastnosti. Dokladom je spomienka na zatĺkanie klinca, ale v prvom rade už sám názov recenzovanej knihy (a jeho zdôvodnenie v záverečnej kapitole).

ZÁVER

Ako som spomenul vyššie, knihy sa najskôr zmocnila manželka a mne neostalo iné, len ju pri čítaní pozorovať. Napokon sa to ukázalo ako užitočná „pomôcka recenzenta“. Eva ticho domácnosti občas narušila hlasným smiechom, ešte dôležitejšie však bolo, že sa z jej tváre nestrácal úsmev. Táto neverbálna komunikácia potvrdila, že kniha ponúka to, čo v týchto chvíľach naozaj potrebujeme: uvoľnenie, ktoré nám aspoň na chvíľu dovolí zabudnúť na politické drámy a iné traumy okolo nás...

P. S.: Kniha vyšla vo vydavateľstve Marenčin PT, ktoré systematicky ponúka pôvodné knihy so židovskou tematikou. V roku 2023 v ňom vyšli najmenej štyri ďalšie tituly: K. Mešková Hradská: *Židovská škola*; B. Rückschloss Nemcová: *Židovská Štiavnica*; P. Salner: *Prach alebo popol* a kolektívne dielo *Chatam Sofer. Veľký zázrak sa stal*.

PETER SALNER

Michal Szatmáry: *Lokálny sexsymbol*. Marenčin PT 2023, strán 188; cena 16,90 EUR.

Josef Kroutvor

DVĚ KRATŠÍ ZAMYŠLENÍ

PÍSEŇ O ŽELVĚ

Poslední datovaný zápis v protektorátním deníku Karla Poláčka je z 10. května 1943... Deník zůstal torzem jako socha, které chybí ruka, ale my víme, že k soše patří. To, co chybí, se mění v symbolické gesto. Chybějící ruka odkazuje do prázdna a zároveň připomíná ztracený, nedokončený tvar. Tak jako tisíce jiných českých Židů nastoupil 5. července 1943 Karel Poláček do transportu a odjel do sběrného tábora Terezín...

Poslední Poláčková slova v deníku jsou o věkovité želvě (chované na balkoně), symbolu stálosti, klidu a věrnosti. Bytostný prozaik a humorista mění tón a zpívá *Píseň o želvě*, své vyznání. „Nikdy nespěcháš; tvá moudrost ti praví, že není kam; vždycky dojdeme pouze na okraj propasti. A spěchá pouze hmyz a úředníci, hadi a advokáti, dravci a vojáci; jenom jepice, novináři a demagogové dělají stále stejné prudké pohyby.

Co činíš, díváš-li se delší dobu na svět? Zasuneš hlavu pod krunýř a spíš. Máš největší dar boží: můžeš spát, kdy chceš a jak dlouho chceš.

Poněvadž nosíš svůj dům na zádech, jsi všude doma; nejsi tudíž v nebezpečí, že někdy propadneš vlastenectví. A jsi-li napadena, víš, že hájíš určitě svůj domov, k tomu ani nemusíš číst noviny, aby tě o tom přesvědčili.“

Karel Poláček nespěchal, nechtěl opustit Doru, svou lásku. A nechtěl ani opustit svůj domov, ten kousek světa konečně nalezený. Tak jako mnoho Židů středních vrstev, kteří v Čechách už po generace zakořenili, i Poláček chtěl zůstat doma. Oni netoužili po cizině, neměli ani potřebné kontakty, někdy peníze, informace, jejich život byl spojen s místem, obchodem, podnikáním a životem obyčejné rodiny. *Prosím vás, kam bychom utkali*, říkali, a doufali, že přežijí i v nejtěžších podmínkách. Netušili ovšem, jaká katastrofa přijde.

Podle vzpomínek Jiřiny Jelinowiczové, Poláčkovy dcery, byl její otec přímo prototypem uselého českého Žida. Nebyl ani praktikujícím židem, k židovským

svátkům a zvykům se stavěl s lehkou ironií, jak ostatně dokazuje i jeho knížka sebraných židovských anekdot. Poláček miloval to, co je pro někoho jiného jen nuda, vážil si želvího poklidu, každodennosti, z níž také čerpal inspiraci a literární náměty. K životu mu stačilo málo, věnoval se redakční práci, psal a nepotřeboval vnášet do literatury nějaké vyšší poslání. Staral se jen poctivě o literaturu, jako se židovský obchodník staral o svůj koloniál, krám se smíšeným zbožím. Věděl, že se musí psaním především uživit a postarat se o své blízké. Nebyl ctižádostivý ani posedlý úspěchem, k potěšení mu stačila kavárna, setkání s přáteli, mariáš.

Deníky jsou literaturou samy o sobě a někdy bývají silnější než romány. Po-

Karel Poláček. Foto archiv.

láčkův deník není velký, soustavný, ale sděluje nám toho víc, než je v něm zapsáno. Snad jen deník Ferdinanda Peroutky z konce války v Buchenwaldu a z doby po osvobození má takovou skrytou a lidskou hodnotu sdělení.

Ještě před nástupem do transportu stačil Karel Poláček napsat román *Bylo nás pět*, knihu odehrávající se ve šťastném čase dětství na českém maloměstě. Poláčkově věčně rozpustilé klukovství zůstává s námi. Milovaná Dora zahynula v plynové komoře v Osvětimi, Karel Poláček zahynul na pochodu smrti 21. ledna 1945. *Píseň o želvě* dozněla, ale Poláčkovy povídky a knihy žijí dál, těší nás a navzdory osudu neztrácejí svou vtípnost a svěžest.

* * *

KOREKTNOST ZA KAŽDOU CENU

A znovu si musí lidé dávat pozor na to, co říkají. Stačí jen náznak, bezděčná poznámka, žert, gesto a už je z toho problém, projev sexismu, machismu, rasis-

mu či projev šikany... Tak se ovšem dostáváme do situace, kdy začínají čistky, prověrky, lidové soudy a vyžaduje se ponížující veřejná sebekritika. Všechno, všechno už známe, třeba z *Žertu* Milana Kundery, a člověk jen žasne, jak se věci opakují.

Z „korektní společnosti“ se vytrácí vše, co ji dělá lidštější, srdečnější. Především mizí demokratický smysl pro lidový humor, podtexty, nadsázku, a hlavně mizí tolerance. Korektnost nepřináší očistu, ale úpadek mezilidských vztahů, vnáší do společnosti podezřívavost, a nakonec šíří lhostejnost a oficiální nudu. Není radno se smát, autentický smích je podezřelý projev svobody a nezávislosti.

Už Karel Poláček – a věděl proč – si do protektorátního deníku napsal: „Dokonalá zdvořilost značí úplnou lhostejnost k lidem. Úplná zdvořilost rozpouští všechny sympatie a averze v šedý, kalný roztok bez chuti a bez zápachu.“

Jsme svědky nové éry pokrytectví, korektnosti, falešné morálky a nebezpečného odcizení. Docent české literatury stojí před rozhodnutím, zda Bohumila Hrabala z programu přednášek vypustit a věnovat se raději korektnějšímu autorovi. Výpravčí Hubička je přece jasný sexista, ženy hodnotí podle tvaru dolní nebo horní poloviny těla, že! Hašek a Hrabal jsou spisovatelé otrlí, korektní nejsou. Lidová mluva se bez silných výrazů totiž neobejde, bez nich ztrácí efekt.

Nezbývá než opakovat slova Jaroslava Haška z doslovu prvního dílu *Švejka*: „Správně bylo kdysi řečeno, že dobře vychovaný člověk může číst všechno.“ A ještě: „Lidé, kteří se pozastavují nad silným výrazem, jsou zbabělci, neboť skutečný život je překvapuje a tací slabí lidé jsou právě těmi největšími poškozovači kultury i charakteru.“ Všechno začalo posraným obrazem císaře pána a končilo paragrafem pro pobuřování. Pozor tedy na korektnost, má vyšší ambice než jen sledovat vulgární výrazy!

Chybí nám osobnosti, vytrácejí se grobiáni, bohémové, ironici, lidé, kteří si neodpustí poznámku. Tep naší doby je chabý. Slušnost a morálka spočívají asi v něčem jiném než ve formální řeči. Nekorektní není neslušné, nekorektní jen přesahuje normu a má na věci vlastní názor. Moralismus ani korektnost nedělá společnost lepší. Jedeme z kopce, ale výstižnější je: jedeme do *****, jedeme do pudevle, jak už kdysi řekl Ludvík Vaulík.

Barrie Kosky

MISTŘI PĚVCI NORIMBERŠTÍ

Moje odyssea s Wagnerem začala, když mi bylo patnáct. Babička mě vzala na koncertní provedení *Tristana a Isoldy*. Stejně jako babička jsem si to dílo okamžitě zamiloval. V roce 1996, to mi bylo dvacet osm, jsem sám inscenoval svého prvního Wagnera, *Bludného Holandána* v opeře v Sydney. V roce 2005 následoval *Lohengrin* ve vídeňské Státní opeře. O rok později jsem znovu inscenoval *Bludného Holandána* a ještě v témže roce *Tristana a Isoldu*, obojí v Aaltově hudebním divadle v Essenu. V letech 2009–2011 jsem uvedl *Prsten Nibelungův* v Hannoveru. Byl jsem se sebou krajně nespokojen, dva roky nic jiného než Wagner, kterého jsem neměl rád, a s výsledkem inscenací jsem taky nebyl srozuměn. Rozhodl jsem se, že Wagnera nechám plavat. Od roku 2012 jsem se stal šéfem Komické opery v Berlíně. Tam jsem měl úplně jiné plány: francouzský, ruský a barokní repertoár, opeřetu a muzikál. Všechno jiné, jen ne přehlídku německého umění.

No, a teď to přání Kathariny Wagnerové. A šlo nejen o tak nějakého Wagnera, nýbrž to nejněmečtější, nejkomplikovanější a nejproblematičtější dílo, které Wagner vytvořil. A navíc ne kdekoli, ale zrovna v Bayreuthu, jedné z nejznámějších operních scén na světě.

(...)

Všechno to, co mě na *Mistrech pěvcích norimberských* tak děsí, všechno to, co na tom kusu nesnáším, nelze odříznout: německá kultura, německé umění, být skrz naskrz Němcem, horovat pro němečtví. Ten příběh, jeho postavy, děj i místo Norimberk, to, co se s tím kusem dělo ve 20. století, všechno těsně spjata s Německem. *Mistři pěvci* jsou od prvního do posledního taktu hermeticky uzavřený prostor. Německý biotop. Nebyl jsem schopen k tomu nic říct, připadal jsem si jako umělec bez víza ke vstupu do tohoto světa.

Pak jsme narazili na několik dopisů a telegramů, které psal Wagner Cosimě. Některé začínají: „Moje Evičko“ a podepsány jsou „Tvůj Sachs“. Wagner a Cosima zřejmě používali těch jmen, jmen milostného páru z *Mistrů pěvců*, jako důvěrných přezdívek. Existuje jedna historka o tom, jak se Wagner, zatímco klavírista Joseph Rubinstein hrál předehru

ke třetímu aktu, naklonil ke Cosimě a pronesl: „Vzal jsem si svou Evu.“ Takže Wagner asi považoval Cosimu za Evu. A sám se nejspíš ztotožnil s Hansem Sachsem. Všechno tomu nasvědčovalo. Hans Sachs je v příběhu ten nejněmečtější a nejlepší ze všech mistrů pěvců.

(...)

Richard Wagner. Foto archiv.

Začal jsem studovat partituru a donekonečna jsem poslouchal tu muziku. Dobře, hrozně dlouhá opera s mnoha pasážemi v C dur. Nic nového pod sluncem. Ale přece něco vzbudilo můj zájem: vztah mezi Hansem Sachsem a Beckmesserem, který je především ve druhém jednání zásadní. Jestliže se Wagner identifikoval s Hansem Sachsem, kdo je potom Beckmesser? V literatuře o Richardu Wagnerovi se vždycky znovu objevuje jméno dirigenta Hermanna Leviho. Levi byl jedním z Židů, s nimiž Wagner navzdory svému antisemitismu udržoval profesionální vztahy, respektive byl na ně odkázán. Joseph Rubinstein zaznamenával v roli asistenta Wagnerovu hudbu. Angelo Neumann financoval Wagnerovy produkce. A Hermann Levi, brilantní hudebník a dirigent, dirigoval Wagnerova představení. Bez pomoci a spolupráce těchto Židů by asi Wagnerův úspěch nedosáhl takových vrcholů.

(...)

Otrávený, nadmíru komplikovaný vztah mezi Wagnerem a Levim do jisté míry symbolicky odrážel složitý vztah mezi Němci a Židy. Vzájemná provázanost, oboustranná závislost, skepse, ba

co víc, nenávisť z jedné strany a pokus o snášení té nenávisti a o pragmatický přístup k ní. Jakési nikdy nekončící, trudné německo-židovské tango.

Co to má co dělat s *Mistry pěvci*? Lze srovnávat poměr Wagnera a Leviho s poměrem Hanse Sachse a Beckmessera? Dva muzikanti, jeden mistr a druhý na vedlejší koleji, poměr plný rozporů, ponižování... Další stopa.

Při studiu partitury jsem narazil ještě na jedno téma, které mě zajímalo: souzení, posuzování, rozsuzování. Hned v prvním jednání se koná úvodní soud ohledně Walterova zpěvu. Ve druhém jednání následuje proces týkající se Beckmesserova umění zpívat, proces, který už tehdy Beckmessera potupí. A ve třetím jednání dojde k velkému procesu, k Beckmesserovu druhému potupení a Walterovu triumfu. Celý kus je jeden jediný soudní proces. Konkrétně začíná soutěží pěvců a postupně se vyvíjí do obecné formy procesu o umění, v němž padnou rozsudky ohledně umění a identity.

(...)

Zprvu jde tedy v *Mistrech pěvcích* zdánlivě o posouzení uchazečů a jejich přednesu, postupně ale o hudbu, umění a vůbec němečtví jako takové. Jedná se tu o mnohem víc než jen o pouhou soutěž. Jinak by se taky nedala vysvětlit nesmírně vysoká odměna: Pognerova dcera. Odporná cena, kterou má zaplatit Eva. Nemůže si sama vybrat partnera, o výběru rozhodne porota mužů, která pro ni zvolí muže podle jeho umělecké kvality. Jedině dobrý německý mistr si zaslouží nejžádoucnější dívku v celém městě. Posuzuje se, hodnotí, obhajuje a soudí. Ve městě, v němž se konal jeden z největších a nejvýznamnějších soudních procesů v dějinách vůbec: norimberský proces s hlavními válečnými zločinci.

Jak stmelit tyto různé stopy? Dopisy Wagnera a Cosimy coby Sachse a Evy, historky o Wagnerovi a Levim, soudní sezení v *Mistrech pěvcích*? Co by je mohlo spojovat? Snad sám Wagner? V dosavadních inscenacích jsem se vyvaroval toho, abych uvedl na scénu samotného skladatele nebo nějaké biografické odkazy o autorově životě či díle. Fiktivní postavy a děje mě zajímají podstatně více než biografie jejich tvůrců. U *Mistrů pěvců* je tomu jinak: Wagner se domníval, že je Sachs, Cosima byla Eva, a podle toho dílo tvořil. Byl tu idealizovaný Norimberk, město Wagnerovy fan-

tazie, zasazené do reálné Německé říše. Ve skutečnosti nebyl Norimberk nikdy město, kterému by vládli řemeslníci, nikdy to nebyl rasově čistý ekologický systém, naopak, bylo to centrum bankovnictví a mezinárodního obchodu. Bez vztahů ke světu by město nezrodilo slavného Albrechta Dürera, který se vše podstatné učil v Itálii.

Wagner si vytvořil vlastní Norimberk, vlastní Německo, jakýsi Disneyland, který měl s realitou a dějinami tohoto města pramálo společného. A to nikoli z naivity, nýbrž proto, aby mohl posuzovat, kdo je německý mistr a kdo ne, co je německé a co není, aby mohl ukázat, jak by mohla vypadat čistě německá ideální skutečnost, v jejímž středu viděl sám sebe jako nejněmečtějšího ze všech německých mistrů.

V zásadě jde v tom kuse o Wagnera samotného. Skoro bych řekl, že je to nejdelší a nejhanebnější forma narcismu, kterou kdy kdo stvořil. Wagner tu nepíše pouze o německé tradici, německé hudbě a německých písních, ne, on popisuje svoji vlastní, ústřední roli uprostřed té tradice. *Mistři pěvci* nastavují zrcadla tak, že se Wagnerovi nedá uniknout.

Tady bych musel začít. Hlavou se mi honily nejrůznější úsudky o mistrovi, jeho hudbě, jeho dílech, o jeho antisemitismu a jeho představě o němečtvu.

(...)

V mé hlavě se začaly rodit určité kontury možné inscenace. Za jistých předpokladů jsem si mohl vytvořit odstup, způsob, jak se nenechat Wagnerem pohlit, reagovat s humorem a ironií na text, proniknout tak do samého vážného jádra a při tom všem dát prostor vysoce emocionální, svůdné hudbě.

Asi šest měsíců po našem společném obědě v Berlíně jsem zavolal Katharině Wagnerové: „Mám pro tebe novinku. Pustím se do toho.“ Byla opravdu nadšená. Mezitím už napevno angažovala Michaela Volleho jako Sachse a Johannese Martina Kränzleho jako Beckmessera. Ani s jedním z těch dvou jsem předtím nikdy nepracoval, znal jsem je ale z různých představení a jejich volba byla pro mě přesvědčivá.

Při rozhovorech a po prvních zkouškách se to jen potvrdilo. Svě party už zpívali dřívě, ale byli ochotni a schopni odložit svou představu o roli a soustředit se na úplně jiný koncept. Vyprávěl jsem jim o svých představách, byli nadšeni. Hrát Hanse Sachse jako Wagnera a Wag-

nera jako Hanse Sachse připadalo Michaelovi Vollemu ohromně napínavé. A čirou náhodou vypadá Johannes Martin Kränzle, když se mu nalepí vous, jako Hermann Levi. Vrhli se do práce, při zkouškách i na jevišti byli skvělí, lepší obsazení jsem si nedovedl představit.

Takže jsem řekl ano. A vzhůru do jámy Ilové. Bylo mi jasné, že moje práce i přes veškerá dobrá předsevzetí a skvělé obsazení může skončit katastrofou. O všechny inscenace v Bayreuthu má zájem minimálně celá Evropa a vše se do detailu známkuje. Jako první židovský režisér

Barrie Kosky. Foto Gunnar Geller.

v Bayreuthu jsem si naložil na bedra pěkný náklad. Ty dva až tři roky do premiéry jsem intenzivně pracoval se svým berlínským týmem, Rebeccou Ringstovou, kostymérem Klausem Brunsem a dramaturgem Ulrichem Lenzem. Tak detailně jsem nepřipravoval žádnou jinou inscenaci. Z prvních nápadů a poznámek na lepicích papírech na nástěnce se musel stát zcela přesný koncept. To bylo jasné už ze zkušenosti z práce na Wagnerovi v Hannoveru. Jinak přicházím na první zkoušky s několika málo představami a postupem doby vytvářím inscenaci společně se zpěváky, kteří přispívají svými nápady. To jsem zkusil v Hannoveru při *Prstenu* – leč fatální chyba.

Pro Wagnerovy opery potřebujete solidní kostru představ už před první zkouškou. Jednak není při těch děsně dlouhých kusech na zkoušení dost času, aby se začínalo od nuly. Zadruhé se jedná o komplikovaná díla. A zatřetí: všichni ti, kteří mají na produkci nějaký podíl, přinesou své analýzy a své koncepty. Nemyslím tím interpretaci vlastní role, nýbrž celého díla. Wagnerova sláva k tomu jaksi svádí. Takže aby se v těch

představách režisér neutopil, musí mít svoji velmi jasnou a konkrétní vizi.

(...)

První pobyty v Bayreuthu byly pro mě strašné. Když jsem zkoušel *Prsten* v Hannoveru, nezbavil jsem se za celou dobu pocitu, že mi na ramenou sedí Wagnerův zlý mrtvý duch a něco mi našeptává. Nebyl jsem jej schopen vyhnat ani z hlavy, ani z místnosti, kde jsme zkoušeli, ale ani z inscenace. U Mozarta, Janáčka, Čajkovského se to nestane. Když inscenuju jejich kusy, zmizí ti skladatelé včetně svých biografii za notami. Wagner je ovšem nota sama. Jeho obličej se objeví za každou notou, v každém slově, které napsal. V celé západní kultuře nemá jeho postava obdoby. Nedá se s ním srovnat ani jediný umělec. Do jeho díla se musí skočit, ponořit se do něj a akceptovat, že se ho už nikdy nezbavíš. Jako hlomozného strašidla. Jako německého mrtvého ducha. A teď jsem přišel do toho města, do toho divadla, které je Wagnerovým duchem zcela ovládnuto. Měl jsem pocit, že mě Wagner permanentně pronásleduje, že se mi posmívá, že mě zesměšňuje, stejně jako to činil s Hermannem Levim. Při pěveckých zkouškách v druhé řadě v hledišti, v nočních uličkách Bayreuthu byl vždy tři řady nebo tři kroky za mnou. Neúnavný, nezesnulý Wagner.

Ovšem úplně nejhrozičěji na mě působila vila Wahnfried. Wagnerova domácí utopie. Tady si vytvořil malý ráj z hedvábí a parfémů, úplně mimo reálný svět plný těžkostí, komorní verzi jím vymyšleného Norimberku. Poté, co jsem četl různé dokumenty, jsem si představoval velkolepou vilu, v níž se konala soirée, matinée či diner kolem velkého křídla. Při prohlídce jsem viděl pravý opak. Dům i jeho místnosti byly malé, blízko sebe, takže když hrál Wagner na klavír, bavil se, křičel nebo se smál, museli to poslouchat všichni, ať chtěli nebo ne. Na mě působily ty místnosti klaustrofobicky. Wagner asi všechno, co se v nich dělo, pozoroval a kontroloval. Z Cosiminy ložnice je výhled na Wagnerův hrob.

I po smrti se na sebe dívali. Vzpomněl jsem si, že tam přenocoval Hitler se svými dvěma německými ovčáky.

Z knihy předního světového operního režiséra Barrie Koského (s Reinerem Simonem) *Und Vorhang auf, hallo!* (Opona vzhůru, haló!) přeložila Věra Trnková. Pro *Rch* kráceno. Celá kapitola je otištěna v *Židovské ročenice 5784 (2023/24)*.

KAFKAesque

Třicet umělců se v DOXu snaží zachytit kafkaevský svět

Centrum současného umění DOX v pražských Holešovicích připravilo ke stému výročí úmrtí slavného spisovatele velkou výstavu, která je první významnější akcí k centeniu. Podle kurátorů se zaměřuje na reflexi Kafkaova díla a poetiky v současném výtvarném umění, jako motto je použit citát Theodora W. Adorna, že „některé z nejdůležitějších částí Kafkaových děl se čtou, jako by to byly doslovné popisy expresionistických obrazů, které by se měly opravdu namalovat“.

Téma to je důležité a široké a rozmanité (a kvalitou odlišné) jsou také vystavované objekty: obrazy, grafiky, sochy, zvuková a počítačová instalace, záznamy filmů, hraných i animovaných, od třiceti umělců z různých zemí a různých ročníků narození. Díla vznikala od 60. let minulého století po současnost. Člověk se neubrání dojmu, že nejlepší způsob, jak zachytit autorův svět, je držet se přesně jeho textů, jak doporučuje Adorno. Jednotliví umělci ve svých komentářích popisují, jak na ně zapůsobilo první setkání s Kafkaovými texty; často se objevuje slovo „zjevení“ a úžas nad tím, jak přesně autor vyjádřil pocity jich samých: osamělost, úzkost, představy vlastní nedostatečnosti a jinakosti, problémy se vztahy s okolím.

ANIMACE, SOCHY, OBRAZY

Těm, kdo ho ještě neviděli, bych určitě doporučila slavný animovaný film bratřů Quayových z roku 1986, vytvořený podle povídky *Ulice krokodýlů* od Kafkaova silně ovlivněného autora (a překladatele *Procesu* do polštiny) Bruna Schulze. Lze ho sice zhlédnout i na YouTube, ale ve velkém vyniknou jeho sofistikované detaily, temnota a bizarnost. O kus dál narazíte na další pozoruhodný film, tentokrát od Jana Švankmajera, tvůrce, ke kterému se britští bratři hlásí jako ke své velké inspiraci. I toto dílo je známé – tíživý surrealistický film *Byt* z roku 1968, v němž vystupují Ivan Kraus a Juraj Herz. Ve filmové trojici je sekvence *Procesu* v adaptaci Orsona Wellesa z roku 1962.

Z filmu *Byt* surrealisty Jana Švankmajera, 1968.

V první části výstavy zaujmou portréty Kafky a jeho blízkých (otce a sester) od českého malíře Siegfrieda Herze, malované kávou, tuší, uhlem a akrylem na plátně a vzbuzující dojem vzkazu z hodně dávné minulosti, nebo busta od Stefana Milkova, s níž se sochař účastnil soutěže na Kafkův pomník na Starém Městě. Tu, jak známo, vyhrál Jaroslav Róna, na expozici hojně zastoupený jak skvělými grafikami, tak olejomalbami.

K Milkově bronzové bustě by se pro srovnání hodil další pozoruhodný sochařský portrét – ten od Dana Kulky, který je ze žuly a zdobí vestibul Lauderových škol.

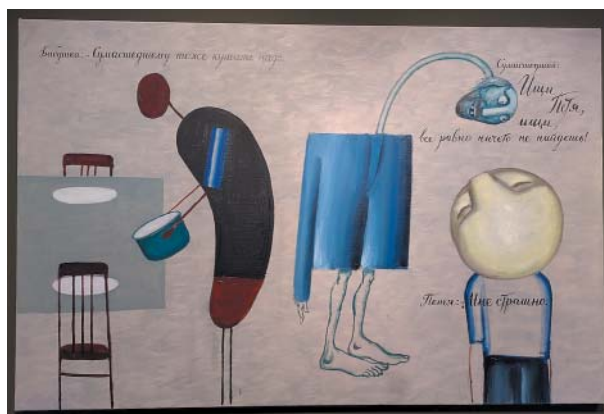
K cyklu *Cesta kanibalů* (2019) cituje jeho autor, italský malíř a básník Nicola Samori, Kafkaovu myšlenku: „Dílo se uzavírá tak, jako se uzavře rána, když není zhojená.“ Jeho šestičlenný cyklus dokumentuje postupné odlupování fresky, zobrazující tělo Marsya visícího na kmeni, tedy jakousi rozjítřenou ránu.

Překvapivé bude pro mnoho návštěvníků zjištění, že režisér David Lynch byl také malířem: v DOXu jsou k vidění jeho litografie z roku 2009, cyklus, v němž je hlavní postavou „Muž“ v různých situacích, mj. *Muž, který se vznášel sám v místnosti*. O Kafkovi říká, že to je jediný umělec, „u kterého cítím, že by mohl být mým bratrem“.

S vtipem pojal svůj příspěvek do výstavy Viktor Pivovarov. Inspiroval se zápisem z Kafkaových deníků, v němž vzpomínal na pražské bordely a jejich „duch amazonek“. Pivovarov vytvořil album olejomalb *O Pěťovi, který chodil do bordelu*, a zachytil v něm malou domácnost (s malým Pěťou, mámou, otcem, babičkou a jedním šílencem), která řeší chování příbuznými očividně pozorně sledovaného Pěti. Připomíná umělcův cyklus

z 80. let *Z deníku výrostka*: jako by rodinu Kafkaovu přesadil do společného jednopokojového bytu, podobného jeho moskevskému...

V tisku se hodně psalo o nápadité (a divácky vděčné) instalaci nadživotní kostry jelena, napojené a pohyby reagující na počítačový program, který zachycuje nenávislné vstupy na sociálních sítích. Podle jeho tvůrce, britského umělce Matta Collishawa, vytvořil dílo původně jako reflexi chování lidí ve virtuálním prostoru,

Babička: „Blázen musí taky jíst.“ Blázen: „Hledej, Pěťo, stejně nic nenajdeš.“ Pěťa: „Mám strach.“ Z alba Viktora Pivovarova na výstavě v DOXu.

ru, což rezonuje s kafkaevskými tématy, mj. vtíravým a nepřátelským pohledem a dohledem společnosti. Jan Švankmajer přispěl ještě svými sádrovými objekty z roku 2023: mj. *Sádrovou frakturou*, zásádrovaným tvorem, bezmocně sedícím na židli sestaveným výlučně z předmětů používaných v domácnosti.

Poněkud rozpačitě působí snaha o „politizaci Kafky“ z dílny berlínského umělce Volkera Märze. Cyklus *Kafka v Izraeli* vytvořil v letech 2007–2013 jako součást projektu Hannah Arendt–Walter Benjamin–Franz Kafka a jak píše, tato část „prostřednictvím Kafky zaujímala kritický postoj k izraelské vládě (...) v pozitivním i negativním smyslu“. Cyklus ukazuje, že Kafku nelze používat ideologicky, že je pro to z podstaty svého díla „nepoužitelný“ a je to vlastně podobné lavině kafkaevských kýčů, které místo soustředěné četby jeho textů zaplavují prostor.

Výstava není důkladnou analýzou tématu, jak Kafkaovy texty ovlivňují přední světové umělce (a jak velice důležité místo mezi nimi zaujímají malíři střední Evropy), ale už jen kvůli několika zmíněným dílům ji lze doporučit. Potrvá do 22. září a koná se k ní řada doprovodných akcí (programy pro školy či komentované prohlídky). Více na www.dox.cz. (am)

IZRAEL: S telefonem o šábesu

Sedmého dubna uplyne půl roku od útoku (pogromu) Hamásu na jih Izraele. Dnes už si těžko někdo vzpomene, jak tehdy odhadoval reakce a další vývoj, leč současná realita vypadá asi takto. Ačkoliv Izrael vede už od konce října proti Hamásu pozemní ofenzivu, ačkoliv pronikl do většiny Pásmu Gazy, Hamás dosud nevykořenil ani neosvobodil tam držená rukojmí (podle odhadů 130 lidí, z toho naživu údajně zhruba 100).

Co se týče postojů ve světě, i u spojenců, Izrael byl posunut z pozice napadeného do pozice agresora, jenž masově vraždí Palestince. Počet zabitých v Pásmu Gazy již překročil 31 tisíc a téměř nikdo ve světě nezkoumá, že jsou to čísla publikovaná Hamásem či jím kontrolovanými úřady. Že nikdo neví, kolik lidí bylo zabito skutečně, respektive kolik z nich bylo „bojovníků“ (teroristů) či jejich civilních pomocníků.

Na tom se nemění nic, a pokud něco, tak spíše v neprospěch Izraele. Zejména v USA, kde se rozjíždí kampaň před volbami prezidenta. Bidenovi demokraté se snaží přesvědčit co nejvíc lidí, včetně těch hodně nalevo, kteří jasně sympatizují

s Palestinci, že jejich Amerika to s nimi i s Palestinci myslí dobře, že má sílu zastavit postup Izraele v Gaze a že válka (tedy i původní pogrom Hamásu) může vyústit ve vyhlášení samostatného palestinského státu.

„KRYSY, JAKO JE ON“

To vše vyvolává velké emoce. V Izraeli, kde se po měsících opět demonstruje proti vládě a premiéru Netanjahuovi – už ne kvůli justiční reformě, ale spíše kvůli stále neosvobozeným či nevyměněným rukojmím. A také v USA, kde demokraté dělají vše proto to, aby v listopadu nevyhrál Donald Trump. Včetně toho, že ve válce s Hamásem se staví na stranu Palestinců, pokud tím získají radikální levicové voliče.

Ukázka. Prezident Joe Biden řekl v rozhovoru, že premiér Netanjahu svým přístupem k válce Izraeli víc škodí, než pomáhá. To ještě byla věc názoru. O ligu horší ale byla slova senátora Schumera.

Chuck Schumer je lídr demokratické většiny v Senátu a též americký Žid, podle agentury AP nejméně postavený Žid ve Washingtonu. A tento muž řekl, že „zdravý a otevřený rozhodovací proces o budoucnosti Izraele“ umožní jen nové volby. Že pravicově nacionalistická koalice už není v souladu s potřebami Izraele a sám Netanjahu je zásadní překážkou pro mír. To je novinka, že americký politik takto rozhoduje o legitimitě izraelské vlády.

Spirálu emocí ochotně šroubují fanoušci Bibiho v Izraeli. Například web *Virtual Jerusalem* v textu s titulem *Schumerova zrada si žádá sankce proti kryšám, jako je on* píše: „Vykopněte tu jeho

Kde nejsou slyšet sirény, je třeba před šabatem zajistit přítomnost aktivovaného mobilního telefonu.

tlustou zadnici ze synagog, restaurací, židovských organizací a všeho, co je spojeno s Izraelem.“

Racionálně k tématu píše právník Alan Dershowitz v článku *A vítězem je – Hamás!* na webu Gatestone Institute. Znepokojuje ho, že Bidenovo úsilí o příměří v Gaze nahrává Hamásu, že smazává jeho útok ze 7. října. Že Bidenova vláda může odměnit teroristy jednostranným uznáním palestinského státu, který se zmilitarizuje.

Dershowitz poukazuje na Bidenovy rozpolcené postoje: „Správně varoval, že pokud Putinovi dovolíme těžit z jeho útoku na Ukrajinu, tak jej tím povzbudíme k útoku na další státy. Proč ale neřekl totéž o Hamásu? Proč se snaží zabránit Izraeli, aby Hamás porazil? Vítězství Ruska je pro něj nepřijatelné, ale vítězství Hamásu, zdá se, je ochoten tolerovat.“

I vnitřní pnutí v Izraeli skýtají vyhrocenou ukázkou. Vypršel termín zákonně

výjimky a opět se diskutuje, zda mají ultraortodoxní muži sloužit na vojně. Vrchní sefardský rabín Jicchak Josef prohlásil, že ultraortodoxové, bude-li tlak na jejich odvozy, raději opustí zemi. Na to reagoval lídr parlamentní opozice Jair Lapid. Zprvce osobně na rabína Josefa: je to státní zaměstnanec placený státem – nemůže stát ohrožovat. Zadrugé na adresu charedim: uvědomují si vůbec, že v cizině by museli pracovat? Ano, jak upřesňuje web *Times of Israel*, v Izraeli si vydělává na živobytí 56 % ultraortodoxních mužů v produktivním věku, ostatní dostávají státní stipendia.

INSTINKT ŘEKL NE

Hledáte-li nějaký společný jmenovatel, prostě „nebarikádové“ téma, jedno takové nabízí list *The Jerusalem Post*. Pokusil se

rozklíčovat, jak 7. říjen ovlivnil životy běžných nábožensky založených Izraelců. Sociolog Menachem Lazar pro něj udělal průzkum na vzorku populace. A protože se útok Hamásu odehrál v sobotu, navíc na Simchat Tóra, kdy halacha zapovídá používat telefon, celý průzkum se točil hlavně okolo tématu použití telefonu o šabatu v době hrozby.

Celkem 68 % dotázaných uvedlo, že od 7. října o šabatu nechávají telefon zapnuté. Většinou pro

kontrolu zpráv či psaní SMS, ale i pro hovory. „Od té doby jsem většinu šabatů měla zapnutý telefon,“ říká respondentka E. „Jednou jsem uvažovala, že ho vypnu, ale instinkt mi řekl ne. A když jsem zapálila svíčky, ozvala se mi aplikace s varováním: do krytu.“

K podobnému přístupu se kloní většina zpovídaných – voják, novinář, rabín i manželky těch, kteří byli povoláni do armády. Opírá se o zásadu *pikuach nefesh* (záchrana života má přednost před příkazy). Rabín Menachem Pearl z ústavu Comet, který se zabývá vztahem halachického práva a technologií, řekl: „Neobvyklá bezpečnostní situace rozšiřuje definiční práh *pikuach nefesh*. Tam, kde nejsou slyšet sirény, je třeba před šabatem zajistit přítomnost aktivovaného mobilního telefonu s plně nabitou baterií.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

JO, LIŠKA, TA TU CHODÍ ...a další události /Vybráno z českých médií/

Vi někdo, co mají společného čtrnáctimilionové hlavní město Japonska Tokio, desetimilionová jihokorejská metropole Soul a Nové Sedlo na Sokolovsku, které má i s místními částmi Chranišovem a Loučkami jen něco málo přes dva a půl tisíce obyvatel? No, ano – všechna tři přece patří mezi pouhých dvanáct měst na celém světě, kde se dá ve veřejném prostoru najít dílo jednoho z nejuznávanějších českých sochařů Aleše Veselého, monumentální socha *Trouba z Jericha*.

Sochař, grafik, malíř a vysokoškolský učitel Aleš Veselý se narodil v roce 1935 v Časlavi do dobře situované rodiny, šťastného dětství si ale moc dlouho neužil. Jako „poloviční Žid“ musel od svých šesti let na veřejnosti nosit žlutou šesticípou hvězdu a s úzkostí sledovat, jak jeho příbuzní odjíždějí do koncentračních táborů, odkud se jich sedmačtyřicet už nikdy nevrátilo.

Osobní zkušeností s holokaustem je pak poznamenána celá řada jeho děl včetně těch u nás i ve světě nejznámějších. (MF DNES, 2. 3.) ■ Na ulicích města Brna, tak, jak v nich žijeme dnes, stávalo přes sedm set domů oficiálně nakoupených na jaře roku 1941 Vystěhovaleckým fondem pro Čechy a Moravu. Původní majitelé a majitelky byli k prodeji nuceni na základě toho, že byli úředně definováni jako Židé nebo žili s takto označenými lidmi v manželství, aniž by své domy prodat chtěli. Peníze za prodej jejich domů se k nim nedostaly. Nacistický úřad některé domy opětovně prodal soukromým osobám či městu Brnu, většinu však pronajímал. Po skončení války se majitelé měnili znovu, ale jen vzácně se dům vrátil do rukou těch původních. Výstavu *Naše domy* připravil autorský tým pod vedením historičky Tány Klementové pro Malý Mehrin na Vídeňské ulici, kde nové výstavy vznikají s ideou zkoušet v malém měřítku, co by jednou mělo být realizováno v muzeu skutečném. (Brno-střed, 5. 3.) ■ Žid patří do kavárny. Říkal to už Karel Poláček, a brněnská židovská komunita si jeho slova brala

Sochař Aleš Veselý. Foto archiv.

k srdci. V meziválečném období se podniky jako Café Savoy a další staly centry brněnského společenského, uměleckého a obchodního setkávání, ale i dějiště historických událostí, jako v případě Café Esplanade. S badatelem Michalem Doleželem se u kávy a zákusku sejdeme v nejdéle fungující kavárně v Brně. Sedláčkova kavárna a cukrárna vznikla v roce 1937 podle projektu židovského architekta Vítězslava Korna, a představuje tak ideální prostředí pro nahlédnutí do brněnského

kavárenského prostředí mezi světovými válkami. (Kudyznudy.cz, 4. 3.) ■ Pokud patříte mezi ty, kteří postupně poznávají místa na Zlaté stezce Goldsteig, tak vás vaše kroky zavedou také do Nového Sedliště, části obce Staré Sedliště na Tachovsku. V malé upravené vesničce vás zaujme hasičská zbrojnice či rybníky uprostřed návsi, u nichž si hoví kachny a husice. Za okouknutí

a návštěvu stojí i několik historických budov a židovský hřbitov. Pokud chcete navštívit, musíte na chvíli sejít z turistické stezky směrem na západ. Na místě narazíte na zhruba 250 náhrobků v různém stavu zachovalosti a pokud budete mít štěstí, tak se na vás přijde podívat liška. Její návštěva nejspíš není ojedinělá. „Jo, liška, ta tu chodí po vesnici a okolí normálně,“ usmála se našemu překvapení jedna z místních obyvatel. (Západočeský týdeník, 6. 3.) ■ „Označovat a nálepkovat Ukrajince dnes jako banderovce a fašisty je stejné, jako bych současní český národ označoval za husity nebo legionáře. Je to snadno vyvrátitelný blábol,“ říká vojenský historik Tomáš Řepa. „Ve chvíli, kdy připustíme, aby se z historických událostí stala zbraň propagandy, skončí to jedině bojem všech proti všem,“ dodává s tím, že právě to bylo a zůstává oblíbenou zbraní Rusů, ať už za Stalina nebo za Putina. (Forum24.cz, 6. 3.) ■ Devět desítek libereckých obyvatel během holokaustu živilo, a nakonec našlo smrt v takzvaném terezínském rodinném táboře v Osvětimi-Březince. Nyní se tito lidé prostřednic-

tvím čtvrtetní pietní vzpomínky před libereckou synagogou po mnohaleté kolektivní ztrátě paměti symbolicky vrátili do Liberce. Jména, která četla přeživší holokaustu, studující, pedagogové Technické univerzity v Liberci a další osobnosti, vydal výzkum katedry historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL. (Tul.cz, 8. 3.) ■ Ve věku 91 let zemřela Hana Jančíková, rozená Goldsteinová, zakladatelka občanského sdružení Hadasa, které připomíná židovskou historii Tábora i hrůzy druhé světové války. Stalo se tak těsně před každoročním setkáním a pietním aktem Pamatuj!, který založila a při němž si mnozí připomínají oběti nacistických transportů a koncentračních táborů, a na výročí, kdy zemřela velká část její rodiny v koncentračním a vyhlazovacím táboře Osvětim. (Kulturní.com, 11. 3.) ■ Kolínská radnice odkoupí od soukromého majitele poslední zachovanou městskou baštu v ulici Na Valech. Plánuje ji zrekonstruovat a propojit se židovskými památkami v jejím sousedství. Odkoupení hradební bašty začalo město s jejím vlastníkem jednat zhruba před třemi lety. Vedle diskuse o ceně zdržela přípravy také snaha zajistit přístup k baště. V roce 2020 odkoupilo město rovněž židovskou radnici a rabínský dům, jejichž rekonstrukci připravuje. (MF DNES Praha a střední Čechy, 12. 3.) ■ Na 7. března připadlo 174. výročí narození prvního Československého prezidenta T. G. Masaryka. Vedle politické kariéry si jej lidé například spojují s jeho snahou o vyvrácení antisemitských pověr. Vedle podpory židovské menšiny podporoval i tu romskou. Přispěl totiž ke vzniku

První československá romská škola v Užhorodě.

první československé romské školy v Užhorodě. Po příchodu maďarské správy se vyučovacím jazykem stala maďarština a výuka ustala v roce 1943, protože Romové byli v té době určeni k deportacím do koncentračních táborů. Obnova výuky nastala v roce 1946. Škola stále funguje. (Radiožurnál.cz, 12. 3.)

jd

JUBILANT SEINFELD

Slavný komik, herec a producent se dožívá 70 let

Dne 29. dubna se dožívá 70 let americký komik Jerry Seinfeld, legenda americké stand-up comedy, jehož vystoupení oceňují diváci i kritika. Kdyby začínal svou kariéru dnes, možná by daleko nedošel, protože jestli jeho vtipy něco postrádají, tak politickou korektnost. Na druhou stranu nikdy nesklouzávají k nevkusu nebo urážkám, Seinfeld bere lidi takové, jací jsou, ale nejvíce se strefuje do vlastní nedokonalosti a chyb svých přátel i do vlastní práce. Jako aktér stand-up comedy je označován za komika pozorovatele, tedy komika, který čerpá inspiraci z každodenních situací a lidských vztahů, neboli, jak sám říká ústy své postavy, hraje „o ničem“, což je současně ten nejobhatší zdroj materiálu.

SITKOM SEINFELD

Na Netflixu je ke zhlédnutí 180 dílů jeho sitkomu *Seinfeld*, který vznikl v letech 1989–1998. Jedná se o příběh čtyř přátel (vznikl však dříve než známý seriál *Přátelé*), jimž je kolem pětatřiceti a kteří v podstatě stále řeší existenční i existenciální problémy, přičemž věnují stejnou pozornost věčnému hledání vhodných partnerů a partnerek, zaměstnání či výběru pěkných svršků nebo zápletek v komiksech. Jsou inteligentní, vzdělaní, šikovní, mají dobré úmysly a chtějí ostatním prospívat, ale také přecitlivělí, částečně neurotičtí, dětinští, někdy lakotní, sobečtí a do sebe zahledění, což sami vědí nejlépe, ale nemohou si nějak pomoci. V sitkomu nechybějí jejich starostliví rodiče a další, více či méně excentričtí příbuzní, a také úhlavní nepřítel jménem Newman. Seinfeld v sitkomu hraje sám sebe, tedy jediného ze čtveřice, kdo má dobrou a skvěle honorovanou práci (na úvod každé sekvence je kousek jeho klubového vystoupení). Sitkom *Seinfeld* je do značné míry židovský podnik: jednak kvůli rodinným kořenům tří ze čtyř protagonistů, a židovská témata se navíc vinou většinou dílů jako červená niť. Jak zdůrazňují filmoví historici, na rozdíl od dřívějších židovských (irských a italských) komiků či herců, kteří buď zcela ignorovali své kořeny, nebo je naopak příliš zdůrazňovali, Seinfeldova generace už přišla na scénu, kdy si mohla dovolit civilní projev s jemnými narážkami, žádná karikatura.

JEROME ALLEN SEINFELD se narodil 29. dubna 1954 v newyorském Brooklynu v židovské rodině písmomalíře Kálmána Seinfelda a Betty, roz. Hosniové, pocházející ze syrského Aleppa; z matčiny strany sahá rodinná historie až k rabínské rodině Dajanů. Seinfeld vystudoval na Newyorské univerzitě komunikaci a divadlo,

Čerstvý sedmdesátník. Foto archiv.

když mu bylo šestnáct, strávil rok jako dobrovolník v kibucu Saar. (Loni v zimě navštívil Izrael a podpořil zemi v boji proti terorismu. Navštívil kibuc Beeri u Gazy, hovořil s přeživšími útoku.)

S účinkováním začal už na univerzitě, prosazoval se postupně v různých show a v září 1987 měl své první samostatné vystoupení, které vysílala HBO. Už o rok později spustil ve spolupráci s Larrym Davidem svého „Seinfelda“, který nakonec běžel téměř deset let a stal se nejsledovanějším a cenami Emmy hojně ověřeným americkým televizním sitkomem. Už jako hvězda pokračoval v dráze stand-up komika, cestoval po amerických i evropských klubech (o jeho práci vznikl dokument *Comedian*). Hold práci svých přátel a povolání komika vzdal sérii *Komici při projížďce na kávě*. Vyjmenovat všechny prvky jeho bohaté kariéry (včetně účinkování v reklamě a psaní knih) a ceny, které dostal, by bylo na dlouhý výčet.

SOUP NAZI

Partnerkou v sitkomu *Seinfeld* mu je krásná, energická, emancipovaná a současně

složitá a romantická intelektuálka Elein, již hraje Julia Louis-Dreyfus. Pochází z podnikatelské rodiny, jejíž kořeny sahají do Alasky. Juliin děd bojoval ve francouzském odboji a další vzdálený předek se jmenoval Alfred, ano, kapitán Alfred Dreyfus, oběť falešného obvinění ze špionáže na konci 19. století. George Costanza (sobeckého, bolestivského neúspěšného lenocha, pojatého jako typického „šmoka“) hraje Jason Alexander, původním jménem Jay Greenspan, i on pochází ze židovské rodiny. Zbývá nejpotrhlější z postav – Cosmo Kramer, který sice vypadá nesmírně židovsky, ale jehož představitel Michael Richards pochází z americké katolické rodiny.

A čím je obsah sitkom židovský? Především jazykem, slovní ekvilibristikou, která připomíná talmudické dispute, rozlišováním významu slov podle jediné hlásky, věčným kladením otázek a analýzou všeho, co si jen lze představit. Ke klasickým scénám patří debata Elein a Jerryho o tom, proč, i když jsou po dávném románu už jen přátelé, by si nemohli občas dopřát intimitu, musí však dodržet přesně stanovená pravidla (která detailně probírají), aby „ono“ (blízkost) nenarušilo „toto“ (nezávazné přátelství). Velký ohlas vzbudilo spojení *jada jada*, jímž lze vyjádřit cokoli a které má dle některých pramenů původ v jidiš. A Seinfeld (a po něm jako papoušci i ostatní) se k jidiš často uchyluje.

Dále různými tématy: Například v jedné epizodě se přou Elein a Kramer o jízdní kolo: soudí je Newman a stejně jako král Šalamoun se chystá bicykl rozpůlit, aby byl opravdu „spravedlivý“. Není třeba říkat, že kolo dostane ten, kdo se ho vzdá, aby bylo zachováno vcelku.

Hlavním hrdinou dílu *Soup Nazi* je autoritativní majitel nové polévkárny, který vaří nejlepší pochoutku ve čtvrti. Když ji ale zákazníci chtějí, musejí v jeho bistru dodržet vojenský dril. Kdo jen pípne nebo vybočí z řady, jídlo nedostane. A kupodivu, bohémští a mlsní obyvatelé se polévkovému nacistovi celkem snadno podřídí (narazí až Dreyfusova prapraprapraneteť, Elein...). V další epizodě se Jerry dostane do potíží, když se náhodného kolemjdoucího, shodou okolností to je Číňan, zeptá, kde je nejbližší čínská restaurace. Oslovený se urazí a situace se v různých podobách opakuje. Proč se tak zlobí, diví se Seinfeld, taky se hned nechytám stropu, když se mě někdo ptá, kudy se jde do Jeruzaléma... (am)

Jonathan Sacks TÝDENNÍ ČTENÍ Z TÓRY: KNIHA LEVITICUS

■ Rabín, náboženský filozof a spisovatel Jonathan Sacks (1948–2020), jenž v letech 1991–2013 zastával funkci vrchního rabína Velké Británie a Commonwealthu, předkládá čtenářům své úvahy nad Třetí knihou Mojžíšovou, Leviticus. Pravidelní čtenáři *Rch* jeho metodu znají: zabývá se problémy současnosti na pozadí starozákonních textů a naopak vysvětluje biblické texty na příkladech z dnešního světa. Jedná se o výjimečnou publikaci propojující tradiční texty s problémy 21. století, autor se věnuje řadě detailů a přitom je schopen převodu na dnešnímu čtenáři pochopitelnější paralely. Jde o třetí svazek cyklu pravidelných úvah nad tématy týdnenních oddílů čtení Tóry, nazvaného *Covenant & Conversation*. Nakladatelství již vydalo výběr Sacksových komentářů k První knize Mojžíšově (pod názvem *O svobodě a náboženství*, 2005) a jeho kompletní komentáře ke Druhé knize Mojžíšově (*Exodus*, 2020), a plánuje vydat i komentáře ke Čtvrté a Páté knize.

Vydalo nakladatelství P3K v Praze roku 2024. Z angličtiny přeložila Tereza Rejšková. 420 stran, dop. cena 499 Kč, v e-shopu nakl. (www-p3k.cz) za 349 Kč.

Petr Eidler

KANDIDÁTI NA VRAHA

■ Další detektivní příběh z pera Petra Eidlera (Petra Balajky, editora *Obecních novin*) má opět zajímavou zápletku: Krátce před dramatickou volbou předsedy židovské obce je na Starém židovském hřbitově na Žižkově nalezena mrtvola mladé ženy. O několik dnů později umírá násilnou smrtí v domově pro přeživší holokaustu manželka jednoho z kandidátů na předsedu. Souvisejí spolu tyto dva zločiny a mají spojitost s probíhající přípravou voleb? Vedou i tentokrát stopy k tragickým událostem druhé světové války? Soukromý detektiv se svým podivínským pomocníkem se snaží rozplést vztahy mezi členy židovské obce a zároveň vést vyšetřování souběžně s policejním týmem.

Vydalo nakl. Garamond v Praze roku 2024, 240 stran, dop. cena 349 Kč.

■ **Pozvání na prezentaci:** Představení knihy *Kandidáti na vraha* spojené s autogramiádou se koná v úterý **23. dubna** od 18 hodin v literární kavárně Božská lahvice (Bílková 6, P 1).

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Pohled na ústí Rokytky v roce 1890 (Löwitův mlýn je vlevo) na olejomalbě W. Stromingera.

Michaela Peroutková NĚMECKO-ŽIDOVSKÁ LITERATURA V NĚMECKU

■ Kniha *Německo-židovská literatura v rozděleném a znovusjednoceném Německu v letech 1945–2000* se věnuje literární tvorbě německo-židovských autorů, kteří po druhé světové válce působili v nově vzniklých německých státech – v Německé demokratické republice a ve Spolkové republice Německo – a následně ve znovusjednoceném Německu. Na příkladech literárních děl první a druhé generace spisovatelů přeživších holokaustu autorka popisuje, jak je reflektován holokaust, fenomén židovství a německo-židovská koexistence v rozděleném a znovusjednoceném Německu do začátku nového milénia. V publikaci je vykresleno, jakým vývojem prošla literární reflexe na toto téma, čím se odlišuje a v čem je podobná tvorba autorů žijících v odlišných částech Německa a jak se utvářelo německo-židovské literární pole po znovusjednocení země.

Vydalo nakl. Libri roku 2024, 296 stran, dop. cena 310 (na e-shopu nakl. 264 Kč).

Arthur Koestler

PŘÍSLIB A NAPLNĚNÍ PALESTINA 1917–1949

■ Kniha A. Koestlera *Příslib a naplnění* se zabývá historií Palestiny od tzv. Balfourovy deklarace, která v roce 1917 slibovala Židům zřízení národní domoviny v Palestině, do let 1948–1949, kdy Izrael obhájil svou existenci ve válce proti Arabům a začal klást základy státní existence. V první části se seznamujeme s komplikovaným „trojúhelníkem“ vztahů mezi britskou mandátní správou, Židy a Araby. Ve druhé části autor předkládá zkušenosti a zážitky z pobytu v Izraeli, kam přiletěl

v průběhu židovsko-arabské války počátkem června 1948 (zčásti se jedná o zápisky deníkového charakteru). Čtenář se z nich mj. dozví, jak je možné, že se většina židovských osad za války ubránila drtivé arabské početní a technické převaze. S autorem navštíví i Jeruzalém, který se ocitl v obležení Arabské legie.

Vydalo nakl. Academia roku 2024. Z angličtiny přeložil Aleš Valenta, 400 stran, dop. cena 565 Kč (v e-shopu nakl. 452 Kč).

Pavína Šulcová

UŽ TAM BUDEM, MOJŽÍŠI!

■ Vše o židovském svátku Pesach pro děti i dospělé zábavnou komiksovou formou. Druhé vydání komiksu Pavliny Šulcové a kreslíře Kakalíka. Trochu jiná pesachová hagada (nejen) pro děti vám přiblíží svátek Pesach a pomůže vám ho náležitě oslavit.

Vydalo nakl. Garamond v Praze 2024, 88 stran, dop. cena 389 Kč.

YPSILONKA – 60 LET

■ K 60. výročí založení Studia Ypsilon připravil Dům fotografie Galerie hl. města Prahy (Revoluční 5) výstavu. Přibližuje prvotní vizi divadla jako volně pěstěné zahrady, již lze chápat i jako zmenšený model světa se vši jeho pestrostí a rozmanitostí, který ovládají nejen zákonitosti přírody, ale i pravidla, jež ctí každé společenství slušných lidí, fungující i přes jinakost jednotlivců v příbuznosti a vzájemnosti. Jsou představeny i plakáty a fotografie, tedy to, co tvoří paměť a historii divadla, které mělo v repertoáru řadu her s židovskými tématy a k jehož kmenovým autorům patří Arnošt Goldflam. Výstava je přístupna do **19. května**.

VLADIMÍR BOUDNÍK INSPIROVÁNO HRABALEM

■ Při jarním výletu lze navštívit dvojvýstavu, jejíž část se nacházejí v budovách, které náležely k židovské Libni: Loni v létě byl po rekonstrukci zpřístupněn Velký mlýn u Rokytky, známý také jako Löwitův mlýn, nazvaný podle pekaře Jakuba Löwita, který budovu zakoupil roku 1883. Zde a v bývalé Grabově vile (nachází se v dochozí vzdálenosti od mlýna v ulici Na Košince 502) je až do **26. května** přístupna výstava *Inspirováno Hrabalem*: výběr z děl Hrabalova přítele Vladimíra Boudníka, originálního grafika, jenž se narodil před sto lety. Výstavu ze své sbírky připravil galerista Jan Placák.

KÁVA O PŮL ČTVRTÉ

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

■ V pondělí **8. dubna** přijde na Kávu prof. **Pavel Jungwirth**, DSc., fyzikální chemik z Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR. Vědu má v genech: Otec byl místopředsedou Akademie věd, bratr je členem vládní rady pro výzkum, vývoj a inovace, Pavel Jungwirth byl dva roky předsedou Učené společnosti ČR.

Kavárna je otevřena od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA VÝSTAVA ZA OPONOU

■ Kromě stálé výstavy o historii pražské židovské obce lze v Jeruzalémské synagoze zhlédnout výstavu fotografií Jindřicha Svátka s názvem *Za oponou*. Představuje část autorova díla, které vznikalo v letech 1983–1991 v prostředí pražské židovské obce. Prostřednictvím jeho objektivu ožívají svatby, pohřby, chanukové a purimové večírky či ranní bohoslužby. Nalezneme zde představitele a členy pražské komunity, ale také členy umělecké scény, kteří obec navštívili, a samozřejmě autorovy blízké kamarády či rodiče. Vznikl tak pozoruhodný historický dokument a současně soubor výtvarně kvalitních černobílých fotografií. Výstava je přístupná do **29. května** denně kromě sobot a židovských svátků od 10 do 17 hodin.

KULTURNÍ PŘEHLED ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

■ 3. dubna od 19.00, Maiselova synagoga: *Uprchlíctví: historie, současnost a globální kontext*. Diskuse připravená ve spolupráci s Člověkem v tísní a centrem Dominikánská 8 se zaměří na situaci židovských a ukrajinských uprchlíků na českém území s důrazem na širší globální perspektivu uprchlíků. Mezi diskutujícími budou historik Michal Frankl, působící na Masarykově ústavu a při Archivu AV ČR, Martin Rozumek, ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům, a Jakub Andrlé, koordinátor migračního programu Člověka v tísní. Moderuje Daniela Vrbová z Českého rozhlasu. Vstup volný.

■ 9. dubna od 19.00, Maiselova synagoga: *Svoboda a moc – křesťanská a židovská perspektiva*. Veřejné studijní setkání nad texty židovské a křesťanské tradice se dotkne tématu svobody. Diskutovat budou přizvaní zástupci judaismu, křesťanství, ale i samotní návštěvníci. Hlavním hostem večera bude rabín Ústředního svazu

KULTURNÍ POŘADY

židovských náboženských obcí ve Slovenské republice Mykhaylo Kapustin. Akce je pořádána s podporou Národního demokratického institutu. Vstup volný.

■ 11. dubna od 18.00, Auditorium ŽMP: Představení projektu Institutu Lea Baecka *Library of Lost Books*. Židovské muzeum v Praze se připojilo k hledání knih odcizených nacisty z knihovny Hochschule für die Wissenschaft des Judentums v Berlíně. Cílem projektu je virtuální obnova původní knihovny. Během večera zazní přednáška Michala Buška *Historie ještě není dopsána*. Vstup volný.

■ 14. dubna od 10.00, Dílna ŽMP: *Nedělní dílna pro rodiče a děti – Prozpíváme se k Pesachu*. Připojte se k nám a poslechněte si poutavý příběh o cestě Židů z Egypta. Součástí programu bude také ochutnávka macesů. Prohlídka: Klausová synagoga. Vstupné 90 Kč.

■ 17. dubna od 19.00, Maiselova synagoga: *Židovská radikální levice 20. století*. Populární historický podcast Martina Gromana a Michala Stehlíka *Přeplňte dějiny* se ve svém živém natáčení tentokrát zaměří na téma radikální levice v židovské komunitě v první polovině 20. století. Jaké názory a strategie zastávali Josef Guttmann, František Kriegel či Rudolf Slánský? Vstup volný.

KRAJINOU PŘÍLIVU V LIBEŇSKÉ SYNAGOZE

■ Spolek Krajinou přílivu, který pořádá programy v Nové synagoze na Palmovce v Libni, zahájil jarní sezonu. První akcí je výstava uměleckého uskupení third // space nazvaná *ponti // mosty*. Výstava projekcí, fotografií, grafik a zvuků pozve diváky do dávné minulosti na sever Itálie do údolí Val Camonica, které je dnes pokryté pravěkými kresbami. Díky spolupráci spoluautorky výstavy Anety Fodorové s italským umělcem Robertem Retturou zní na výstavě básně ve třech jazycích – česky, italsky a dialektem biennese. Výstava potrvá do **7. dubna**, otevřeno je denně od 14 do 20 hodin; **3. a 7. dubna** se od 19.00 koná performance Jiřího Knihy.

■ Ve dnech **24. a 25. dubna** od 18.30 bude uvedena dětská opera *Brundibár* skladatele Hanse Krásky a libretisty Adolfa Hoffmeistera, známá z provedení v terezínském ghettu. Na paměť všech dětských obětí holokaustu je dílo uváděno po celém

světě. V synagoze v Libni je předvede dětské společenství Disman-Čáry-Um, které doprovodí komorní orchestr Konzervatoře Jana Deyla za řízení Michala Macourka. V pořadu zazní verše Jiřího Ortena a atmosféru terezínského ghetta, vnímaného dětskýma očima, navodí projekce animovaného snímku Miloše Zvěřiny *Uvězněné sny*. Režie Zdena Fleglová.

■ Bližší informace o programu a vstupenky naleznete na stránkách <https://krajinouprilivu.squarespace.com>.

ŠTETL BRNO

■ Brněnské centrum židovské kultury Štetl pořádá **4. dubna** v Café Paměti národa (Radnická 369/10, Brno) přednášku o díle maďarského židovského architekta Zoltána Egriho, od jehož narození uplynulo v lednu 130 let. Ač dnes není jeho jméno příliš známé, v meziválečném období navrhl a realizoval velké množství bytových interiérů a obchodních portálů zejména pro židovské obchodníky. Přednáší historička architektury Zuzana Ragulová. **18. dubna** od 17 hodin se pak koná komentovaná procházka po Egriho realizacích ve městě.

■ Připomínáme, že do **30. dubna** se lze zapojit do výtvarné soutěže o nejlepší karty, které by doplnily válečnou sérii hry Černý Petr, již z koncentračního tábora přivezl přeživší holokaustu Petr Haimann. Soutěže se mohou zúčastnit děti a mládež ve věku 6–18 let. Více informací o soutěži viz minulé číslo *Rch* a na webových stránkách centra www.stetl.cz, kde naleznete i celý dubnový program.

RUSALKA V ND BRNO

■ V dubnu se koná také premiéra nové inscenace v Národním divadle v Brně. Operu *Rusalka* nově nastudoval režisér David Radok, který je i autorem scény; hlavní roli ztvárňuje pěvkyně Jana Šrejma Kačirková. Hraje se v termínech **5. dubna** (premiéra), **7., 8. a 24. dubna** a poté v květnu. Viz www.ndbrno.cz.

MAGDALENA RAJNIŠOVÁ V KLDENSKÉM ZÁMKU

■ V zámecké Galerii města Kladna v kladenském zámku jsou od dubna do června k vidění obrazy Magdaleny Rajnišové, výstava *Dimenze skrytosti*. Vernisáž se koná **18. 4.** od 18 hodin za účasti autorky, uvede ji Romana Nejdlová a hudebně doprovodí Martin Krajčíček. Výstava je přístupná od **19. dubna do 9. června** (út–pá 12–17.00, so, ne 10–17.00).

PESACH 5784

■ První seder se koná v pondělí **22. dubna** od 20.20 hodin v jídelně pražské židovské obce, vede ho zemský rabín K. E. Sidon; druhý seder následuje v úterý **23. dubna** od 21.10 hodin a povede ho pražský rabín David Peter.

■ Macesy a macesovou moučku a další pesachové potraviny zakoupíte v košer obchodě na galerii v prvním patře.

■ Na šabatové a sváteční obědy a večere je třeba si rezervovat jídlo předem. Objednávky je třeba provést na šabaty do čtvrtka a na svátky většinou několik dní předem. Jídla si rezervujte přímo u obsluhy nebo na telefonu 224 800 808 nebo na e-mailu restaurant@kehilaprag.cz. Platby na sváteční jídla můžete posílat na účet: ČSOB 117 323 903/0300 VS 1406. Do poznámky uveďte den akce a počet strávníků. *rb*

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Mezinárodní spolupráce:** Spolupráce studentů Lauderových škol se zahraničními školami nadále úspěšně pokračuje. Po cestě do Barcelony, kde díky programu Erasmus plus mohli naši studenti ve spolupráci se svými vrstevníky ze Španělska poznávat „zemi tří náboženství“, jsme měli možnost přivítat ve škole studenty z naší spřátelené Carolineskolen – židovské školy v Kodani.

■ **In medias res:** I letošní ročník studentské konference celý připravili sami studenti. Naše pozvání přijali: Dana Drábová, Tomáš Rychlý, Monika Arenbergerová, Silvie Lauder, Milan Šteindler, Tereza Vohryzková, Lucie Lomová, Veronika Pourová, Michaela Marksová.

■ **Konference bez jména:** Nejen studenti vyššího gymnázia, ale i žáci prvního stupně si užili své setkání s experty. Na LŠ se uskutečnil již třetí ročník Bezejmenné konference, která je určená pro žáky 2.–5. třídy. Konferenci uspořádal a přednášející oslovil parlament prvního stupně. Žáci se mohli seznámit s tím, co obnáší práce lékaře, psychologa a stomatologa. Rovněž zjistili, jak vypadá práce fotografa, a dozvěděli se, jak mohou chránit životní prostředí. Svůj čas a nasazení dětem věnovali Kateřina Šichmanová, Eitan Brizman, Pavel Král, Jan Divecký a Ondřej Němec. Moc děkujeme. *ip*

KULTUROU**PROTI ANTISEMITISMU**

■ Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ ČR) pořádá pod záštitou předsedy Senátu PČR Miloše Vystrčila,

**VÝZVY, ZPRÁVY
INZERCE**

předsedy vlády ČR Petra Fialy a primátora hl. m. Prahy Bohuslava Svobody 21. ročník projektu *Všichni jsme lidi. Kulturou proti antisemitismu*, jehož cílem je odmít-

Prezidentka Z. Čaputová s historičkou K. Hradskou.

nout všechny formy antisemitismu a vyjádřit podporu Státu Izrael v jeho obraně proti barbarickým útokům. Koná se v neděli **14. dubna** v Praze, sejdeme se ve 14 hodin náměstí Franze Kafky a poté v 15 hodin ve Valdštejnské zahradě. Akce se pravidelně účastní významné osobnosti politického a kulturního života.

**OCENĚNÍ PRO
GIZELU FLEISCHMANNOVOU**

■ Se zpožděním, za něž se redakce omlouvá, připomínáme tuto událost z Bratislavy:

Dňa 14. januára 2024 odovzdala prezidentka Slovenskej republiky štátne vyznamenania. Medzi 33 ocenenými bola aj Gizela Fleischmannová, „členka ilegálnej Pracovnej skupiny, obeť holokaustu“. Zuzana Čaputová jej udelila Rad Ľudovíta Štúra I. triedy, občiansky, in memoriam za mimoriadne zásluhy o demokraciu a jej rozvoj, ľudské práva a slobody a ich ochranu. Ocenenie za ňu prevzala Katarína Hradská. Táto známa slovenská historička osobnosť Gizi Fleischmannovej „objavila“ a vo svojich publikáciach (hlavne v knihe *Gizi*

Fleischmannová. Návrat nežiadúci) zverejnila jej tragický osud a obetavé úsilie o zastavenie deportácií zo Slovenska. *P. Salner*

BESEDA V MĚSTSKÉ KNIHOVNĚ

Městská knihovna v Praze pořádala v březnu již druhou besedu na téma války mezi Izraelem a Hamásem. Debatujícími byli opět Irena Kalhousová, ředitelka Herzlova institutu izraelských studií UK, a bývalý reportér ČT na Blízkém východě Jakub Szántó. Diskusi moderoval Jan Bumba, redaktor Českého rozhlasu.

Účastníci uvažovali nad tím, jak události za posledního půl roku proměnily izraelskou a palestinskou společnost, jak si stojí Netanjahu, Palestinská samospráva a Hamás a jaký dopad má válka na oblast Blízkého východu. Kalhousová se Szántóem se snažili na problematiku nahlížet maximálně konstruktivně, což znamenalo i kritiku směrem k Izraeli. Tvrdili například, že je pro poválečné zřízení Gazy klíčové, aby ji Izrael neměl pod správou a nebylo by možné hovořit o její okupaci. Nicméně s jasnou odpovědí, kdo se v případě úspěšného vymýcení Hamásu v Gaze nejpravděpodobněji ujme vlády, přijít nedokázali.

Diskuse se nesla skoro celou dobu v klidném duchu. I když se v sále nacházeli lidé s protichůdnými názory, všichni dostali prostor na to se mluvčích na něco zeptat. Situace eskalovala až v úplném závěru, kdy se slova ujala paní z předních řad a vynesla směrem ke Kalhousové a Szántóovi otázku, či spíše obvinění, proč lžou a nepřiznají skutečnost, že Izrael obnovuje okupaci Pásmu Gazy. V tu chvíli se v sále strhl povětšinou nesouhlasný povyk a někteří na tazatelku začali hrubě pokřikovat. Debatující se pokoušeli hlasitě jedince uklidnit a na otázku odpovědět. Nicméně tazatelka se s vysvětlením nespokojila a dotaz v několika podobách zopakovala. V tu chvíli, za velkého zmatku, který v sále rázem nastal, moderátor Jan Bumba oznámil, že čas diskuse bohužel vypršel. Szántó s Kalhousovou vypadali, že jsou ochotní s neodbytnou paní a jejími příznivci dál polemizovat soukromě.

Jenže tito lidé zřejmě vůbec diskutovat nepřišli. Vedrali se na pódium a roztáhli velký transparent s nápisem „Cease fire now“. Současně se v zadní části vymrštil pán s palestinskou vlajkou a přidal se k pokřiku sloganu „Cease fire now“. Vzápětí se ke skupince na pódium spustily nadávky, lidé vstávali a v rozčilení do sebe strkali. Konstruktivní diskuse byla, jak se v těchto případech stává, tatam. Besedu (bez rušné dohry) lze zhlédnout na webu Městské knihovny. *H. Marx*

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **apríl** slávia sviatok narodenín: pán Tomáš Geist st., nar. 7.3. – 88 rokov; pani Miriam Kurjatková, nar. 13.3. – 83 rokov; pán Peter Rada st., nar. 25.3. – 68 rokov, a pán Adam Wolt, nar. 23.3. – 19 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **apríli** oslávia narodeniny: pani Tamara Archlebová – 73 rokov; pani Edita Breineirová – 87 rokov; pani Danica Brendzová – 70 rokov; pani Ing. Soňa Czikková – 72 rokov; pán Vilém Färber – 76 rokov; pán Ondrej Foltýn – 77 rokov; pán Boris Grauner – 73 rokov; pani Eugénia Grznáriková – 86 rokov; pán Peter Herzfeld – 72 rokov; pán Gustáv Herzka – 72 rokov; pán Ing. Vladimír Hora – 74 rokov; pán Pavel Kaiser – 85 rokov; pani Ing. Edita Kolesárová – 85 rokov; pán Pavel Kovár – 77 rokov; pán Boris Križka – 60 rokov; pani Amira Lagerová – 75 rokov; pán Ing. Roman Lazar – 76 rokov; pani Mgr. Anna Mandelíková – 82 rokov; pán Pavel Nágel – 74 rokov; pani Marta Obertová – 71 rokov; pani Ing. Lýdia Piovarcsyová – 91 rokov; pani Eva Rajeková – 91 rokov; pani Eva Redlichová – 86 rokov; pán Peter Špronc – 75 rokov; pani PhDr. Zuzana Vitálová – 76 rokov, a pani Ing. Zuzana Wernerová – 74 rokov. Všetkým našim oslávencom prajeme pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **dubnu** oslaví své narodeniny: pani Tereza Nepevná, nar. 5.4. – 30 let; pani Hana Langová, nar. 6.4. – 76 let; pan Jizchak Valenta, nar. 9.4. – 71 let; pani Zoša Vyoralová, nar. 9.4. – 74 let; pan Gilad Gabriel Boel, nar. 20.4. – 51 let; pan Jiří Süß, nar. 21.4. – 68 let; pani Věra Páleníčková, nar. 22.4. – 84 let; slečna Dvora Blau, nar. 23.4. – 17 let; pan Milan Bohorodčaner, nar. 24.4. – 75 let, a pan Petr Haimann, nar. 29.4. – 86 let. Přejeme jim pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **dubnu** oslaví narodeniny: pani Eva Kudrnová; pani Mgr. Eva Polišínská; pani Rivka Šimonová, a pan Ph Dr. Jiří Švestka. Přejeme jim pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **dubnu** oslaví narodeniny: pan František Koudela, nar. 4.4. – 75 let; pani Veronika Huňáčková, nar. 11.4. – 51 let; pani Taťana

Koskubová, nar. 16.4. – 75 let; pan Karel Komers, nar. 22.4. – 86 let, a pan Viktor Klein, nar. 26.4. – 52 let. Přejeme jim zdraví, štěstí a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **apríl** oslávia narodeniny: pani Eva Balážová – 87 rokov; pán Jozef Berger – 69 rokov; pani Ing. Anna Burgerová – 73 rokov; pani MUDr. Edita Domanská – 73 rokov; pán Ing. Richard Duda, MBA – 57 rokov; pani MUDr. Viera Galková – 66 rokov; pani PaedDr. Marta Györiová – 77 rokov; pani Eva Klementová – 67 rokov; pani PhDr. Alica Kubovská, CSc. – 68 rokov; pán Ján Lipták – 68 rokov; pán MUDr. Juraj Mozeš – 78 rokov; pani MUDr. Eva Starková – 75 rokov; pán Ervin Szasz – 77 rokov, a pán Ing. Oskár Winkler – 83 rokov. Prajeme im všetko najlepšie do ďalších rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtie

V mesiaci február nás navždy opustil pán Ervín Löwy. *Zichrono livracha!*

ŽO LIBEREC

V **dubnu** oslaví narodeniny pan Pavel Jelínek, nar. 27.4. – 89 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **dubnu** oslaví narodeniny: slečna Klára Cvrkálová, nar. 11.4. – 21 let; slečna Barbora Dražanová, nar. 29.4. – 31 let; pan Mgr. Pavel Deutsch, nar. 26.4. – 47 let; slečna Josefina Klimešová, nar. 27.4. – 19 let; pani MUDr. Kateřina Klimešová, nar. 23.4. – 53 let; pani Helena Vostrá, nar. 30.4. – 69 let, a Oscar Rowe, nar. 17.4. – 11 let. Přejeme jim vše nejlepší a pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **dubnu** oslaví narodeniny: pan Shlomo Kashi, nar. 8.4. – 78 let; pani Ing. Kateřina

Soukalová, nar. 13.4. – 77 let; pani Eva Szusciková, nar. 23.4. – 85 let, a pani Kateřina Urbanová, nar. 9.4. – 33 let. Přejeme jim vše dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **dubnu** oslaví narodeniny naši členové: pan David Hájek – 24 let; pan David Klaus – 47 let; pani Eva Kokošková – 66 let; pan Pavel Schwarz – 85 let; pan Jan Šimandl – 33 let, a pan Roman Štix – 60 let. Všem oslávencům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **dubnu** oslaví narodeniny: pani Mayya Breus, nar. 9.4. – 86 let; pani Libuše Flekalová, nar. 9.4. – 81 let; pani Judita Hajná, nar. 8.4. – 95 let; pani Erika Juklová, nar. 19.4. – 97 let; pani Eva Krabcová, nar. 12.4. – 86 let; pani Irena Laubeová, nar. 5.4. – 86 let; pan Michal Němec, nar. 28.4. – 81 let; pan Alfred Popper, nar. 12.4. – 92 let; pani Ruth Reiserová, nar. 11.4. – 98 let, a pani Irina Zlochová, nar. 6.4. – 83 let. Všem jubilantům přejeme pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **apríl** oslávia narodeniny: pani Mária Bolingerová – 72 rokov; pán MVDr. Miroslav Deutsch – 71 rokov; pán Juraj Guttman – 73 rokov; pani MUDr. Katarína Hrehorčáková – 82 rokov; pani Tatiana Sekulová – 72 rokov; pani Alžbeta Siváková – 73 rokov, a pán Ing. Peter Šiovič – 66 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie a hlavne pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **dubnu** oslaví narodeniny: pani Lenka Krédlová, nar. 21.4. – 46 let; pani Eva Váňová, nar. 3.4. – 81 let; pan Ing. Jan Čapek, nar. 26.4. – 71 let, a pan Samuel Appel, nar. 11.4. – 22 let. Přejeme jim pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **apríl** oslaví narodeniny pani Marianna Trgíňová – 68 rokov, a pán Ján Hanák – 76 rokov. Oslávencom želáme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **dubnu** oslaví své narodeniny pan Ing. Rostislav Lysoněk. Jmenovanému přejeme do dalších let pevné zdraví a osob-

MUZEUM HOLOKAUSTU V AMSTERDAMU

V Hervormde Kweekschool, bývalé židovské škole na amsterdamské ulici Plantage Middenlaan, se od března nachází nové Národní muzeum holokaustu, první svého druhu v Nizozemsku, jehož stálá expozice detailně mapuje historii pronásledování Židů v zemi. Naproti muzeu stojí Hollandsche Schouwburg, předválečné divadlo a během holokaustu shromaždiště deportovaných Židů, v němž je umístěn památník obětem šoa; v sousedství je Portugalská synagoga. Spolu s Židovským muzeem tvoří oblast kulturní židovskou čtvrt' ve starém židovském sousedství v centru Amsterdamu.

STOP POMOCI UNRWA

Americký Kongres v březnu schválil významný zákon o rozpočtu ve výši 1,2 bilionu dolarů, který obsahuje zákaz financování UNRWA ze strany USA, a to až do jara roku 2025. Návrh zákona rovněž ruší financování vyšetřovací komise OSN proti Izraeli a plně financuje roční bezpečnostní závazek USA pro Izrael ve výši 3,3 miliardy dolarů, z něhož jsou vyčleněny prostředky na systém Iron Dome a další obranné systémy.

„Historický zákaz financování UNRWA dokazuje to, co jsme celou dobu věděli: UNRWA je součástí problému a nemůže být součástí řešení. UNRWA nebude součástí Pásma Gazy po pádu Hamásu,“ uvedl izraelský ministr zahraničí Jisrael Kac. Ministr narážel na fakt, že tato organizace OSN, určená k pomoci palestinským uprchlíkům, se dlouhodobě zpronevřuje svému poslání a její zaměstnanci působící v Gaze, na Západním břehu a v arabských zemích podporují nenávisť k Izraeli i přímo terorismus. USA dosud poskytovaly UNRWA až 400 milionů dolarů ročně, asi třetinu jejího rozpočtu. Svou podporu nyní přesměrují jiným humanitárním organizacím na pomoc Palestincům.

GLAZEROVA OSCAROVÁ ŘEČ

Přes 450 židovských tvůrců, vedoucích pracovníků a hollywoodských profesionálů v otevřeném dopise zareagovalo na projev režiséra filmu *Zóna zájmu* Jonathana Glazera, který přečetl při předávání cen Americké filmové akademie, Oscarů. Sám získal Oscara za nejlepší cizojazyčný film a byl nominován i za režii a nejlepší adaptaci literárního scénáře, románu Martina Amise.

J. Glazer v projevu přirovnal téma svého filmu, tedy holokaust, k situaci Pales-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Weegee: *Unavený kovboj*, 1960.

tinců v Gaze. Ve stejném duchu hovořil o „ukradeném holokaustu pro účely okupace, která způsobila konflikt pro tolik nevinných lidí, ať už obětí 7. října v Izraeli nebo neustávajících útoků v Gaze“. Režisér na pódiu tedy použil dvě teze, k nimž se hlásí nejtvrdí antisemité: srovnání holokaustu a izraelské války v Gaze proti Hamásu a protest proti izraelské okupaci jako důvodu pro teroristický útok na Izrael. Vynechal tedy z jeho pohledu asi nedůležitá fakta: že Hamás svým útokem neprotestoval proti okupaci, ale naplňoval smysl svého hnutí, tedy vyvraždit všechny Židy, a že nacistické plánované masové a průmyslové vyvražďování evropských Židů nelze srovnávat s neúmyslnými civilními oběťmi současného konfliktu, jakkoli jsou tragické.

RAMADÁN JAKO ZNAK MÍRU?

Jako první město v Německu ozdobil letos Frankfurt nad Mohanem pěší zónu Fressgass na oslavu muslimského svátku ramadán hvězdami, měsíci a lampiony, vyzdobená je i radnice. Žije tu zhruba 15 procent obyvatel muslimské víry.

Starostka Nargess Eskandari-Grünberg, narozená v Teheránu (referentka pro antidiskriminační záležitosti, která se účastní i činnosti frankfurtské židovské obce), prohlásila, že akce je znakem míru a soužití, proti předsudkům a nenávisti,

proti muslimskému rasismu a proti antisemitismu. Tisk i všechny televizní kanály o oslavě ramadánu informovaly. Ne všechny příspěvky však srší optimismem a za tvrzení, že akce přispěje boji proti antisemitismu, kladou otazník.

NOVÝ AGENT 007

Fanoušky hrdiny slavného britského seriálu o Jamesi Bondovi znepokojuje, kdo se ujme role agenta 007 poté, co se s ní rozloučil Daniel Craig. Když se v poslední době začalo proslýchat, že možným adeptem na tuto roli je herec Aaron Taylor-Johnson, který má židovské kořeny, rozpoutali antisemitští sledovatelé kampaň k bojkotu série a ve svých komentářích si neodpustili nenávislné komentáře. Sám herec prohlásil, že roli by vnímal jako velkou poctu.

WEEGEE V PAŘÍŽI

Centrum Henriho Cartier-Bressona v Paříži představuje do 19. května výběr z díla fotografa Weegeeho (1899–1968). Narodil se jako Ušer Fellig v židovské rodině v Zoločivu v Haliči, tehdy součásti Rakouska-Uherska. V jedenácti odjel s otcem do Spojených států, od čtrnácti pracoval, aby podpořil rodinu. Postupně se stal pomocným fotografem pro různá studia a od roku 1935 se osamostatnil a stal se fotoreportérem. Spolupracoval s policejním vysíláním a snímal místa zločinů, požárů či autonehod, současně tvořil zajímavé fotografie se sociální tematikou a ještě později, když se přestěhoval do Hollywoodu, originální karikující snímky z prostředí filmových hvězd. (am, vt)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predpladne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 29. 3. 2024.

Cena 50 Kč (2,20 €)